

УКРАЇНА-2014: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ І ЦЕРКВА

(інформаційні матеріали)

Суспільно-політичний конфлікт – загроза цілісності України та українського суспільства

Заяви і звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з приводу подій кінця 2013 - початку 2014 років

Соціологічне дослідження-2014:

- *рівень і характер релігійності українського суспільства*
- *релігія, Церква і суспільство*
- *Церква і держава*
- *Церква в контексті суспільно-політичної ситуації у країні*

З М І С Т

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ – ЗАГРОЗА ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА3

ЗАЯВИ І ЗВЕРНЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ РАДИ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПРИВОДУ ПОДІЙ кінця 2013 - початку 2014 років.....5

Звернення керівників Церков і релігійних організацій до
своїх вірних та всіх людей доброї волі у зв'язку з
суспільно-політичною ситуацією в Україні..... 5

Комюніке екстреного засідання Всеукраїнської Ради Церков і
релігійних організацій 22 січня 2014 року..... 6

Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
за результатами зустрічі з Президентом і опозицією 7

Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
з нагоди Дня Соборності та Свободи України 8

Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
за підсумками зустрічі з Головою Верховної Ради,
в.о. Президента України О.В.Турчиновим 9

Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
у зв'язку з рішенням Ради Федерації Федерального Зібрання
Російської Федерації від 1 березня 2014 року..... 10

Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій
щодо нормалізації суспільно-політичної ситуації в Україні
з огляду на внутрішні та зовнішні виклики..... 11

Слово Головуючого у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних
організацій (ВРЦіРО), Місцєблюстителя Київської Митрополічної
кафедри митрополита Чернівецького і Буковинського Онуфрія
на засіданні 3 квітня 2014 року..... 12

Комюніке засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних
організацій від 3 квітня 2014 року 14

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ..... 15

1. Рівень і характер релігійності українського суспільства 15

2. Релігія, Церква і суспільство..... 15

3. Церква і держава 16

4. Церква в контексті суспільно-політичної ситуації у країні..... 17

Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого Круглого столу
“Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” 15 травня 2014р. Засідання проводиться Центром
Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні.

Довідково: Круглий стіл “Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” діє з 1996р., його постійними членами є керівники і представники найчисельніших християнських церков і релігійних організацій України, координатором – Центр Разумкова. На засідання запрошуються представники органів державної влади, громадськості, засобів масової інформації, експертного співтовариства. Головними проблемами, що обговорюються на засіданнях Круглого столу, є проблеми вдосконалення державно-конфесійних відносин та запровадження моделі партнерських взаємин між державою і Церквою в Україні. Зокрема, учасниками Круглого столу був опрацьований і у 2004р. представлений державі і громадськості проект Концепції державно-конфесійних відносин в Україні, який дістав підтримку Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій України.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ – ЗАГРОЗА ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Дві події, що сталися наприкінці 2013 - на початку 2014р., кардинально змінили ситуацію в Україні.

Перша подія – Євромайдан як форма громадянського спротиву свавілля тодішньої влади. Перемога Майдану зумовила докорінну зміну внутрішньополітичної ситуації: падіння режиму В.Януковича, втечу за межі країни багатьох представників влади на чолі з Президентом, формування нового Уряду, призначення позачергових президентських виборів¹.

Друга – збройна агресія Росії проти України, офіційно започаткована 1 березня 2014р. Під приводом невизнання нової української влади та “захисту співвітчизників” фактично за три тижні була окупована АР Крим і в якості нового суб’єкта приєднана до РФ. Лише 17 квітня 2014р. Президент РФ В.Путін визнав, що “за спинами сил самооборони Криму, звичайно, стали наші військовослужбовці”². Немає сумнівів у тому, що наразі російські військовослужбовці стоять “за спинами” проросійських сил у Донецькій і Луганській областях України, де нагнітаються сепаратистські настрої і висловлюються наміри приєднання самопроголошених “республік” до РФ.

З огляду на ці реалії, можна стверджувати, що 2014р. буде вирішальним для української державності. Отже, ситуація, що склалася на цей час, потребує мобілізації зусиль не лише влади і державних структур, відповідальних за правопорядок і безпеку у країні та її захист від зовнішнього військового втручання, але й насамперед – усього українського суспільства, всіх суспільних інститутів і найчисельнішого та найбільш організованого з них – Церкви.

1. У подіях Майдану Церква фактично стала на бік українського суспільства, яке вдалося до масових акцій громадянського спротиву. Виступи на підтримку дій влади та тодішнього Президента В.Януковича лунали лише з боку окремих ієрархів. У цілому, Церква рішуче засудила застосування сили проти мирного Майдану. Монастирі і храми Києва надали притулок, захист і допомогу учасникам протестів. Під час силових дій священнослужителі живим щитом стояли між сторонами конфлікту, закликаючи насамперед службовців силових структур не виконувати злочинні накази та не застосовувати зброю проти цивільних.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій зробила все можливе для налагодження діалогу між владою та опозицією і Майданом. Саме завдяки її зусиллям відбулися переговори між В.Януковичем і представниками опозиції, які в кінцевому підсумку привели до підписання 21 лютого 2014р. угоди про врегулювання суспільно-політичної кризи в Україні.

Таким чином, Церква в подіях Майдану виявила себе як потужний і цілісний інститут громадянського суспільства, здатний захищати інтереси громадян від свавілля влади.

Слід відзначити, що **такій позиції Церкви сприяла наявність відповідного суспільного запиту.** Згідно з результатами соціологічного дослідження, переважна більшість (74%) українських громадян упевнені в тому, що “Церква завжди має ставати

на бік людей і боронити їх від свавілля влади”, і лише 7% – вважають, що “в суспільно-політичних процесах Церква має захищати насамперед владу, бо “немає влади, щоб не була від Бога”³.

2. У ситуації військової агресії РФ (окупація та анексія Криму) Церква стала на захист миру, територіальної цілісності та суверенітету України. 1 березня 2014р. була прийнята Постанова Ради Федерації РФ, яка надала Президенту РФ право “на використання Збройних Сил РФ на території України...”.

Уже 2 березня була прийнята та оприлюднена Заява Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій у зв’язку з рішенням Ради Федерації РФ. У Заяві містилися заклики до влади Росії відмовитися від військового втручання, до міжнародного співтовариства – зробити все можливе для збереження миру в Україні та її територіальної цілісності й суверенітету, а також стверджувалися “Церкви та релігійні спільноти – з українським народом”⁴.

Місцезблудитель Київської митрополічної кафедри УПЦ митрополит Онуфрій звернувся до Президента Росії з проханням не вводити війська до України та не порушувати цілісності країни. Митрополит також закликав Патріарха Московського і всієї Русі Кирила вплинути на Президента В.Путіна з тим, щоб запобігти війні. “Якщо Москва введе війська, український і російський народи виявляться втягнутими в братовбивчу війну”, йшлося в листі митрополита Онуфрія.

¹ Докладно про зміни у внутрішньополітичній ситуації в Україні та перспективи її розвитку див.: Україна-2014: нові перспективи і нові загрози (аналітичні оцінки). – Київ, Центр Разумкова, 2014р., <http://www.razumkov.org.ua>.

² Прямая линия с Владимиром Путиным, 17 апреля 2014г. – <http://www.kremlin.ru/transcripts/20796>

Доречно нагадати, що 4 березня В.Путін на пряме питання, чи саме російські військовослужбовці блокували українські військові частини у Криму, відповів “Це були місцеві сили самооборони”. Див.: Владимир Путин ответил на вопросы журналистов о ситуации на Украине. – Там само, <http://www.kremlin.ru/transcripts/20366>.

³ Докладно див. матеріал “Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження”, вміщений у цьому виданні.

⁴ Текст Заяви див. у рубриці “Заяви і звернення ВРЦіРО з приводу подій кінця 2013 - початку 2014 років” цього видання.

Патріарх Кирил у зверненні до митрополита Онуфрія, яке з'явилося на офіційному сайті Московського патріархату, зазначив: “Завіряю Вас і нашу українську паству в тому, що зроблю все можливе, щоб переконати всіх тих, у чиїх руках перебуває влада, що не можна допустити загибелі мирних людей на землі України”.

Однак фактично одночасно із цим зверненням з'явилася й заява прес-служби Московського патріархату, в якій йшлося: “... Російський народ – розділена нація на своїй історичній території, яка має право на возз'єднання в єдиному державному тілі... Будемо сподіватися, що місія російських воїнів із захисту свободи й самобутності цих людей і самого їх життя не зустріне запеклого опору, який призведе до великомасштабних зіткнень”. Таким чином, фактично РПЦ офіційно визнала військову агресію проти України “миротворчою місією”.

Тим часом, священники УПЦ прибули до Криму з метою підтримки українських моряків, яких схилили до зради Батьківщині. Священнослужителі різних конфесій стали на захист українських військових частин у Криму, не лише виконуючи свій душпастирський обов'язок, але й не даючи можливостей російським військовим атакувати ці частини.

Глава Синодального відділу УПЦ із взаємодії із Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України митрополит Августин (Маркевич) благословив українців на захист країни від вторгнення російської армії. УПЦ-КП висунула ініціативу збору коштів для українських Збройних Сил. УГКЦ та інші церкви й релігійні організації відрядили до українських військових частин і силових структур військових капеланів.

Підтримали військове вторгнення РФ до України, окупацію та анексію Криму лише окремі церковні ієрархи. Натомість більшість – продемонстрували не лише патріотичні позиції, але й єдність Церкви в цих позиціях, а також взаємну міжконфесійну підтримку в обставинах військової агресії. Так, значного позитивного суспільного резонансу набула пропозиція кримських татар здійснювати богослужіння УПЦ-КП у мечетях.

Патріотичні позиції Церква зберігає і на цей час, оскільки загроза військового вторгнення РФ до материкової України не лише не усунута, але й посилюється. У Зверненні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо нормалізації суспільно-політичної ситуації в Україні з огляду на внутрішні і зовнішні загрози міститься заклик до тих, “хто відчуває покликання та готовий захищати Батьківщину... зі зброєю в руках” використати “всі законні способи для реалізації цього благородного покликання”⁵.

3. Іншою є ситуація внутрішнього суспільно-політичного конфлікту, який розгорнувся на тлі зовнішньої військової агресії. У громадянському протистоянні ситуація Церкви є дуже проблематичною і неоднозначною. З одного боку, церковна спільнота є частиною суспільства і як така – переживає таке ж протистояння (включно з його радикальними проявами), яке є в суспільстві загалом.

З іншого боку, позиція Церкви як інституту, що користується суспільною довірою та авторитетом, може стати чинником як поглиблення, так і пом'якшення конфлікту.

До того ж, суспільний запит на втручання Церкви у внутрішній суспільно-політичний конфлікт не є таким очевидним, як це було під час подій на Майдані, де громадяни протистояли свавіллям влади. Так, майже половина (48%) громадян України вважають, що “Церква має опікуватися душпастирською діяльністю і не втручатися в суспільно-політичні проблеми і процеси”. Іншої думки – про те, що “Церква є інститутом громадянського суспільства та має брати активну участь у суспільно-політичних процесах” – дотримуються 39% опитаних. При цьому, на Сході ця частка є ще меншою – 30% – тоді як обмеження Церкви душпастирською діяльністю підтримують 54% жителів Сходу країни⁶.

Найбільш проблематичною видається ситуація УПЦ. З одного боку, саме ця Церква має найбільшу присутність на Сході України, отже може, у принципі, впливати на позиції місцевих спільнот, у т.ч. радикально налаштованих⁷. З іншого боку, її вірні і клір – по обидві сторони лінії суспільного поділу. Окремі священнослужителі УПЦ на Сході відкрито підтримують проросійські радикальні рухи, співпрацюють із сепаратистами, попри те, що тероризм, до якого ті вдаються, є очевидним злом. Але політичні пристрасті виявляються сильнішими за чистоту та єдність віри і Церкви.

Крім того, УПЦ залишається в юрисдикції Московського патріархату, який, підтримуючи політику В.Путіна, фактично благословив як військове вторгнення РФ на територію України та анексію Криму, так і радикальні сепаратистські рухи на Сході України. При цьому, Московський патріархат вже тривалий час послідовно ігнорує позиції керівництва УПЦ – Митрополита Київського і всієї України Володимира, Керуючого справами УПЦ митрополита Антонія, місцеблюстителя Київської митрополічної кафедри митрополита Онуфрія.

За таких обставин перед УПЦ постає додаткове нагальне завдання – зберегти цілісність Церкви, запобігти можливому розколу та переходу її частини в безпосереднє підпорядкування Московському патріархату.

Наразі Церква налаштована на партнерство з державою і громадянським суспільством України. Вона готова допомагати “в новому відродженні української держави”⁸. Дійсно, перемога Майдану створила можливості для оновлення українського суспільства і влади, побудови в Україні демократичної правової держави. Для реалізації цих можливостей необхідно не лише усунути загрозу зовнішнього військового втручання до України, але й розв'язати внутрішній суспільно-політичний конфлікт.

Цей конфлікт є радикальним викликом для українського суспільства в цілому та української Церкви зокрема. Якою буде її відповідь?

⁵ Текст Звернення див. там само.

⁶ Докладно див. матеріал “Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження”, вміщений у цьому виданні.

⁷ Слід зазначити, що проти інших українських великих церков (насамперед, проти УПЦ-КП та УГКЦ) на Сході та Півдні України ведеться справжня інформаційна війна. Див., наприклад: Большаков А. Уніатський “майдан”: Роль греко-католицької церкви в державному перевороті на Україні. – Русский мир Запорожжя, 30 апреля 2014г., <http://rusmirzp.com/>; Скворцов Д. “Чемодан, вокзал, Лемберг!” – священники Донбасса киевским карателям. – 12 мая 2014г., <http://t-34-111.livejournal.com/263399.html>.

⁸ Слово Головуючого у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій, місцеблюстителя Київської Митрополічної кафедри митрополита Чернівецького і Буковинського Онуфрія на засіданні 3 квітня 2014р. – Див. у рубриці “Заяви і звернення ВРЦіРО з приводу подій кінця 2013 – початку 2014 років” цього видання.

ЗВЕРНЕННЯ*

**керівників Церков і релігійних організацій до своїх вірних та всіх людей
доброї волі у зв'язку з суспільно-політичною ситуацією в Україні**

Дорогі брати і сестри! Шановні співгромадяни!

У зв'язку з загостренням суспільно-політичної ситуації в країні Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій звертається до віруючих різних релігій та конфесій з закликом підсилити молитви за мир і спокій, за припинення розбрату та ворожнечі, за порозуміння та розв'язання конфлікту. Ми засуджуємо акти насильства і жорстокості, вчинені як проти мирних учасників громадських акцій та журналістів, так і проти правоохоронців, які виконували обов'язок відповідно до присяги.

Звертаємося до діючої влади з закликом забезпечити конституційні права і свободи громадян, не застосовувати силу щодо мирних зібрань, взяти до уваги вимоги протестувальників, а також провести неупереджене розслідування випадків провокацій та силового протистояння і покарати винних.

Закликаємо весь народ України, незалежно від політичних переконань, бути мудрим і відповідальним, утримуватися від насильницьких і протиправних дій та не піддаватися на провокації.

Закликаємо українське суспільство, владу і опозицію, до діалогу та спільного пошуку прийнятної шляхи виходу з кризи. Пам'ятаймо, ми є частинами єдиного народу, єдиної країни. Неможна допустити, щоб політичне протистояння стало причиною для порушення цілісності нашої держави.

Ми – члени Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, повноважні представники релігійної спільноти України, яка є значною і невід'ємною частиною українського громадянського суспільства, є різними за своїми переконаннями та світоглядом, однак ми живемо і трудимось в душі взаємного розуміння, поваги і миру. А тому закликаємо всіх вас до суспільного і політичного порозуміння, взаємної поваги і миру для блага нашого народу.

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій готова у міру можливого сприяти налагодженню діалогу й зробити все необхідне для примирення й відновлення стабільності у нашій Державі.

Боже Великий Єдиний, нам Україну храни!

На доручення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій

+ВОЛОДИМИР,

МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ УКРАЇНИ,

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ,

ГОЛОВУЮЧИЙ У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ РАДІ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

10 грудня 2013р.

* Джерело: офіційне інтернет-представництво Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій – <http://vrciro.org.ua/ua/zvernennya>.

КОМЮНІКЕ*

екстреного засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій 22 січня 2014 року

У зв'язку з останніми подіями в Україні, 22 січня 2014 року відбулося екстрене засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО).

За результатами засідання ми, глави та представники конфесій:

1. Гостро засуджуємо факти вбивств, за які несе відповідальність перед Богом кожен, хто до цього причетний. Нікому не дозволено переступати Божу заповідь “Не вбивай!”.

2. Закликаємо негайно припинити кровопролиття.

3. Засуджуємо використання Церков і релігійних організацій в політичних технологіях.

4. Просимо про термінову зустріч як з Президентом України В.Ф.Януковичем, так і з очільниками опозиції.

5. Закликаємо вірних Церков і релігійних організацій України до посиленої молитви і посту за збереження миру і цілісності Соборної Української Держави.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

ЗАЯВА*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за результатами зустрічі з Президентом і опозицією

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій закликає Президента України та опозицію невідкладно сьогодні сісти за стіл переговорів для знаходження виходу із надскладної ситуації, що склалась у Державі, негайного припинення кровопролиття та братовбивчого протистояння, відновлення Верховною Радою конституційного ладу, повернення повноти прав і свобод громадян, збереження територіальної цілісності країни.

25 січня 2014р.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

ЗВЕРНЕННЯ*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з нагоди Дня Соборності та Свободи України

День Соборності та Свободи України – це особливе свято, яке не лише нагадує нам про непорушну єдність усіх Українських земель в незалежній вільній Державі, але й символізує єдність українців в різноманітності думок, поглядів та підходів до творення нашого майбутнього.

Сьогодні в Україні триває протистояння, яке останніми днями, на жаль, набуло гострого силового характеру. В центрі Києва відбулися сутички між мітингувальниками та міліцією, внаслідок чого сотні людей отримали поранення. Фактично країна опинилася на межі громадянської війни.

Церкви та релігійні організації України принципово засуджують силові дії, що ведуть до ескалації конфлікту. Сьогодні і влада, і опозиція, і громадські активісти мають припинити насильство та сісти за стіл переговорів. Всі сторони протистояння мають усвідомити свою відповідальність за збереження єдиної соборної Української держави та розпочати конструктивний діалог з метою подолання суспільно-політичної кризи. Сподіваємось, що сьогоднішнє свято

Соборності і Свободи України допоможе знайти дорогу до примирення та порозуміння між владою і народом, між різними політичними силами та громадянським суспільством.

Ми закликаємо берегти територіальну цілісність України та рішуче відкидати будь-які ідеї сепаратизму чи розділення нашої Батьківщини, бо ми – один народ! Необхідно виявляти братерську та сестринську любов до співвітчизників, незважаючи на походження, мову, релігію тощо. Розпалювання ж ненависті до людини через етнічні та релігійні відмінності є неприпустимим.

Ми, члени Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, відмінні між собою за конфесійною, релігійною і навіть етнічною приналежністю, закликаємо усіх віруючих громадян нашої соборної держави до молитви за єдність, порозуміння, мир та гідне майбутнє народу України. Ми готові сприяти початку конструктивного діалогу.

Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни!

За дорученням Головуючого у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій

+АНТОНІЙ

МИТРОПОЛИТ БОРИСПІЛЬСЬКИЙ І БРОВАРСЬКИЙ,

КЕРУЮЧИЙ СПРАВАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

26 лютого 2014р.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

ЗАЯВА*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за підсумками зустрічі з Головою Верховної Ради, в.о. Президента України О.В.Турчиновим

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, яка упродовж останніх майже трьох місяців, послідовно виступала на захист мирних протестів, проти застосування сили й за покарання винуватих, за підсумками зустрічі з керівництвом Верховної Ради України:

1. Висловлює свою підтримку легітимній державній владі України і звертається до неї із закликом якнайшвидше забезпечити повне відновлення конституційного ладу та утвердження політичних, економічних та інших фундаментальних прав і свобод громадян. Особливу увагу ми звертаємо на необхідність рішучого, послідовного і системного поборювання корупції, яка роз'їдає суспільний організм і є порушенням заповідей наших релігій.

2. Ми ще раз підтверджуємо свою заяву від 22 лютого цього року, де категорично засуджується будь-яка дискусія щодо можливого розділення нашої Батьківщини, будь-які спроби сепаратизму й наголошується, що "територіальна цілісність України, незалежність якої дарована нам Богом, є цінністю для нашого народу, а тому допустити її розділення ми не маємо права, бо це гріх перед Богом та майбутніми поколіннями нашого народу".

Ми засуджуємо провокування протистоянь та ворожнечу між жителями різних регіонів України, представниками різних національних меншин та віросповідань і закликаємо владу утриматися від будь-яких кроків, які б могли бути витлумачені як такі, що спрямовані на розділення українців за релігійною, мовною, національною, регіональною чи будь-якою іншою ознакою. В умовах важкого випробування ми маємо зберегти єдину

Українську державу та запобігти усім можливим спробам її розділення. Звертаємося до всіх із закликом не піддаватися на провокації та ні в якому разі не підтримувати гасел, спрямованих проти територіальної цілісності України.

3. В нинішній суспільно-політичній ситуації, ми, і Церкви та релігійні організації, і органи державної влади, маємо докласти максимум зусиль для збереження в Україні релігійного миру. У жодному випадку не можна допустити протистояння на релігійному ґрунті. Наша велика українська родина має бути єдиною в різноманітті. У вільній державі кожен має право на вільне висловлювання своїх релігійних переконань та не перешкоджати такому ж вільному сповіданню інших поглядів. Держава має бути гарантом свободи віросповідання, а ми готові допомагати державі в реалізації цієї важливої конституційної функції.

4. Закликаємо усіх громадян нашої Держави сумлінно виконувати свої службові та громадські обов'язки, дотримуючись чинного законодавства та відкидати надлишкову емоційність чи острах перед змінами, які можуть бути тільки до кращого майбуття. Ми за цим пильно слідкуватимемо, та, при потребі, задіюватимемо увесь наш авторитет і потенціал.

5. Ми готові до подальшої співпраці з оновленою владою та очікуємо від неї мудрості, наполегливості й чесності, що приведе нашу Батьківщину до духовного та економічного благополуччя, яке наш народ заслужив своєю вірою, стійкістю та героїчною боротьбою.

За дорученням Головуючого у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій

+АНТОНІЙ

МИТРОПОЛИТ БОРИСПІЛЬСЬКИЙ І БРОВАРСЬКИЙ,

КЕРУЮЧИЙ СПРАВАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

26 лютого 2014р.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

ЗАЯВА*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій у зв'язку з рішенням Ради Федерації Федерального Зібрання Російської Федерації від 1 березня 2014 року

1 березня 2014 року Рада Федерації Федерального Зібрання РФ за поданням Президента Росії дала згоду на застосування російських військ в Україні. Введення військових сил іншої держави на територію України є загрозою не тільки для нашої країни, а й для миру та спокою на Європейському континенті загалом.

Ми закликаємо владу Росії відмовитися від військового та іншого, не передбаченого міжнародним правом та двосторонніми угодами втручання у внутрішні справи України. Російські можновладці мають усвідомити свою відповідальність перед Богом і перед людством за можливі непоправні наслідки військового конфлікту на українській землі.

Український народ має дружні, братні почуття до російського народу. Громадяни України не бажають розпалювання ворожнечі. Ми хочемо і надалі будувати з Росією братні відносини як суверенна, незалежна держава.

Ще раз засвідчуємо визнання легітимними сформованих Верховною Радою України органів державної влади та призначених

Головою Верховної Ради України, в.о. Президента України О.Турчиновим та Урядом України посадових осіб.

Ми звертаємося до міжнародного співтовариства з проханням зробити усе можливе для збереження миру в Україні та збереження територіальної цілісності, суверенітету і недоторканості кордонів Української держави. Підриг миру і стабільності в Україні загрожує зруйнувати всю сучасну систему світової безпеки. Тому слід вжити всіх заходів, щоби в Україні внаслідок введення іноземних військ не розгорілася війна.

Церкви та релігійні спільноти України – з українським народом. Закликаємо усіх до посиленої молитви за нашу Батьківщину.

Нехай Господь береже всіх нас!

+ОНУФРІЙ,

ГОЛОВУЮЧИЙ У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ РАДІ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ,
МИТРОПОЛИТ ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ І БУКОВИНСЬКИЙ,
МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛИЧОЇ КАФЕДРИ

2 березня 2014р.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

ЗВЕРНЕННЯ*

Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій щодо нормалізації суспільно-політичної ситуації в Україні з огляду на внутрішні та зовнішні виклики

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, задля швидкого і мирного вирішення існуючих внутрішніх та зовнішніх викликів для нормалізації суспільно-політичної ситуації в Україні:

1. Ще раз підкреслює свою відданість виключно мирному і правовому врегулюванню ситуації в Україні та підтверджує принципи, викладені у “Зверненні керівників Церков і релігійних організацій до своїх вірних та всіх людей доброї волі у зв’язку з суспільно-політичною ситуацією в Україні” від 10 грудня 2013р., у “Зверненні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій з нагоди Дня Соборності та Свободи України” від 22 січня 2014р., у Комюніке екстреного засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій від 22 січня 2014р., “Заяві Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за результатами зустрічі з Президентом і опозицією” від 25 січня 2014р., “Заяві Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій за підсумками зустрічі з керівництвом Верховної Ради України” від 26 лютого 2014р. та у “Заяві Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій у зв’язку з рішенням Ради Федерації Федерального Зібрання Російської Федерації від 1 березня 2014 року” від 2 березня 2014р.

2. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій позитивно оцінює факт стабілізації внутрішньої ситуації в країні, дій чинної влади для її досягнення та ще раз закликає усіх громадян нашої Держави відкидати

надлишкову емоційність і сумлінно виконувати свої службові та громадянські обов’язки, суворо дотримуючись чинного українського законодавства, а службовців усіх видів, додатково – морального обов’язку дотримання даної вами присяги. Це особливо важливо з огляду на зовнішні загрози для територіальної цілісності України в кордонах, визначених чинною Конституцією України.

3. Ми закликаємо владу та населення України до термінового впорядкування, згідно з законами нашої Держави, поведження зі зброєю та її володіння. Законні санкції за порушення цих норм мають бути безумовно застосовані щодо кожного порушника, незалежно від заслуг та мотивації незаконного володіння зброєю. Адже йдеться про явну загрозу найвищим цінностям: людському життю і здоров’ю та національній безпеці Вітчизни. Для тих, хто відчуває покликання та готовий захищати Батьківщину, згідно зі своїми релігійними і громадськими переконаннями зі зброєю в руках, на даний момент є всі законні способи для реалізації цього благородного покликання.

Ми переконані, що подальші консолідовані дії влади та громадян на підставі вищезгаданих принципів та дотримання основоположних прав людини і громадянина сприятимуть національній солідарності всього народу України, зміцненню конституційного ладу, виходу нашої держави з кризи у міждержавних відносинах з Російською Федерацією та збереженню територіальної цілісності нашої Вітчизни – України.

+ОНУФРІЙ,

ГОЛОВУЮЧИЙ У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ РАДІ ЦЕРКОВ І РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ,
МИТРОПОЛИТ ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ І БУКОВИНСЬКИЙ,
МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛИЧОЇ КАФЕДРИ

24 березня 2014р.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

С Л О В О*

Головуючого у Всеукраїнській Раді Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), Місцєблустителя Київської Митрополичої кафедри митрополита Чернівецького і Буковинського Онуфрія на засіданні 3 квітня 2014 року

Шановний пане Міністре культури України!

Шановний пане директоре Департаменту у справах релігій і національностей!

Шановні учасники високого зібрання!

Сьогодні хотілося б озвучити кілька тез, які вистраждані нами не тільки протягом останніх років, але й особливо протягом останніх місяців чи навіть тижнів. Сподіваюсь, що ці думки будуть близькі й усім присутнім.

Отже, теза перша. **Україні необхідне стратегічне партнерство церков, громадянського суспільства і держави.**

Вже багато було сказано та написано про те, що Україна має сьогодні знайти свою модель взаємин між церквами та державою, церквами та суспільством.

Нині церкви та релігійні організації мають допомогти у новому відродженні української держави. І тут відкривається широке поле для взаємодії між церквами і громадянським суспільством. Та солідарність, яка виникла за останні місяці серед нас, у ВРЦіРО, є новим кроком в нашій історії. Сьогодні саме знизу мають творитися вже оновлені партнерські відносини церков і громадянського суспільства. Самим ходом історії ми покликані до синергії між церквами, громадянським суспільством і державою, як трьома самостійними інституціями. Синергія передбачає не злиття чи поглинення однієї інституції іншою, а творчу взаємодію на благо народу України.

Соціологічні опитування фіксують відсутність будь-якого помітного протистояння позитивному впливу церков на суспільство. Ми всі знаємо, що українське суспільство, особливо при адекватній поінформованості, позитивно сприймає партнерську взаємодію церкви та держави, церкви та суспільства.

На наше глибоке переконання, в Україні є неможливим ані одержавлення церкви, ані маргіналізація релігійного фактору. Релігійну сферу не можна перетворити на продовження державного апарату, з одного боку, та неможливо винести на маргінес, з іншого боку. А це означає, що ми покликані будувати партнерські взаємини. Мотивом для формування таких взаємин є усвідомлення спільної відповідальності за сьогодення та майбутнє України.

Українська ситуація сьогодні унікальна ще й тим, що досягнуто міжконфесійного та міжрелігійного миру. Є окремі прикрі випадки непорозуміння, є окремі проблемні питання. Але в цілому ситуація порівняно із 1990-ми роками є кардинально іншою. І ми маємо з цього скористатися задля формування української моделі партнерських відносин між державою, суспільством та церквами.

Теза друга. **Україна потребує повної реалізації політики захисту прав віруючих.**

В нашій Конституції задекларовано повну свободу релігії, але в дійсності на кожному кроці ми зустрічаємо наслідки атеїстичної доби. Наведу лише один показовий приклад. Ставлення до конфесійної освіти в Україні – на межі дискримінації. Ще на початку 1990-х років колишні соціалістичні держави Центральної Європи визнали дипломи духовних академій та інших конфесійних вишів, богословські факультети тут повернулися до складу державних університетів. А в Україні усі законодавчі ініціативи, спрямовані на вирішення цієї проблеми ще й досі штучно гальмуються.

Щоб подолати всі наслідки атеїстичного минулого, реалізувати конституційні свободи та налагодити конкретні механізми співробітництва церков, держави і громадянського суспільства, ВРЦіРО давно пропонує прийняти закон “Про концепцію державно-церковних відносин”. Ми вітаємо той факт, що цей закон є у переліку першочергових у програмі нового уряду. Маємо надію, що найближчим часом цей важливий акт буде прийнято. Тим самим буде відкрито нову сторінку в історії взаємин церкви та суспільства в Україні. Але вже сьогодні ми можемо втілювати в життя ті принципи, які закладені в тексті “Концепції державно-церковних відносин”.

Сьогодні українське громадянське суспільство ще перебуває у стадії становлення. І єдині потужні інститути громадянського суспільства – це церкви. Так сталося, що церкви – це природний стратегічний партнер держави у формуванні української політичної нації, що живе за всіма принципами верховенства права та захисту прав людини, але розвиває внутрішнє традиційне багатство людського потенціалу. Наше завдання – уникнути вузько-етнічних моделей, з одного боку, та розмивання ідентичності у глобальному плавному тиглі, з іншого боку. Традиційна релігійність, яка позбавлена фундаменталізму та радикалізму, яка протистоїть релятивізму та нігілізму – це саме той елемент суспільного життя, який може стати визначальним для майбутнього України.

Теза третя. Україні необхідне нове законодавче вирішення існуючих конкретних проблем церков та релігійних організацій.

В минулі роки до Верховної Ради було внесено цілу низку законопроектів, які мали захистити права релігійних об'єднань, сприяти ліквідації випадків дискримінації і відкрити можливості для становлення партнерських

відносин церков та держави. Держава та суспільство мають бути зацікавлені у церкві як надійному соціальному партнері, як позитивній суспільній силі. Тому і вказані законодавчі ініціативи мають не тільки задовольнити запити конфесій, але й принести благо українському суспільству. Маємо надію, що послідовна підтримка таких законопроектів стане пріоритетом для ВРЦіРО, і наша взаємна згода буде запорукою успіху на шляху становлення соціального партнерства держави і церков, суспільства і церков в Україні.

Можливо, сьогодні вже слід переглянути тексти законопроектів останніх років, які так і не були розглянуті в парламенті. Тут, до речі, має зіграти свою роль Міністерство культури України і його відповідний департамент. Сьогодні – ви, пане Міністре і пане директоре Департаменту у справах релігій і національностей, є нашими природними адвокатами. Можливо, раніше ще ні церкви, ні держава, ні суспільство не були готові прийняти соціального лідерства церков в Україні, не могли спокійно реагувати на повноцінне партнерство у трикутнику “церкви-суспільство-держава”. Але сьогодні, після всіх тих подій, у яких ВРЦіРО, церкви, релігійні організації проявили себе як сповідники твердої віри та абсолютних цінностей, не можна вже не творити нової реальності. Ми більше не можемо чекати прийняття кожного законопроекту місяцями і роками, буквально вимолювати все те, що давно необхідне для України. Треба швидко, просто, ефективно перейти до нової моделі, перейти Рубікон. Тому сьогодні на всіх нас лежить величезна відповідальність за правильний вибір.

Маємо надію на розуміння, підтримку, синергію від нової влади! Маємо надію, що сьогодні всі члени ВРЦіРО засвідчать нашу одностайність у сподіваннях, намірах, бажанні працювати на майбутнє!

* Джерело: сайт Прес-служби Української Православної Церкви – <http://news.church.ua>.

КОМЮНІКЕ*

засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій від 3 квітня 2014 року

Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій, що зібралася 3 квітня 2014 року в Національному заповіднику “Софія Київська”:

1. Висловила глибоке переконання в необхідності вибудовування в Україні стратегічного партнерства Церков та релігійних організацій з українським суспільством та державою;

2. Констатувала, що незважаючи на період суспільно-політичної кризи, який переживає наша держава, Церкви та релігійні організації зберігають міжконфесійний та міжрелігійний мир;

3. Засудила провокації та штучні намагання розпалення ворожнечі на релігійному ґрунті. Також засудила прояви сепаратизму та виступила за цілісність України в її міжнародно визнаних кордонах;

4. Запропонувала, з метою подолання наслідків атеїстичного минулого, реалізації конституційних свобод та налагодження конкретних механізмів співпраці Церков і релігійних організацій з державою, прийняти закон “Про концепцію державно-церковних відносин”. ВРЦіРО вітає той факт, що цей законопроект знаходиться серед першочергових у програмі нового уряду, та надіється, що найближчим часом цей важливий акт буде прийнято;

5. Підкреслила гостру необхідність законодавчого вирішення конкретних проблем Церков і релігійних організацій шляхом прийняття Верховною Радою України відповідних законів, що мають спільну підтримку всіх членів ВРЦіРО.

* Джерело: сайт Інституту релігійної свободи – <http://www.irf.in.ua>.

РЕЛІГІЯ І ЦЕРКВА В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціологічна служба Центру Разумкова здійснює моніторинг стану та тенденцій релігійності українського суспільства з 2000р. Останнє за часом загальнонаціональне дослідження проведене 25-29 квітня 2014р. за фінансової підтримки Уряду Канади, наданої через Департамент закордонних справ, торгівлі та розвитку (DFATD). Дослідження здійснювалося в усіх регіонах України, за винятком АР Крим. Опитано 2 012 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки – 2,3%¹.

Нижче наводиться стислий опис результатів дослідження, які порівнюються з результатами аналогічних досліджень, проведених у 2000р., 2010р. та у 2013р. Результати узагальнені також у таблицях і діаграмах.

1. РІВЕНЬ І ХАРАКТЕР РЕЛІГІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Рівень релігійності українського суспільства залишається високим. На цей час віруючими визнали себе 76% громадян (проти 67% у 2013р.). Такими, хто вагається між вірою і невір'ям, – 8% (проти 15%). Невір'я або атеїзм засвідчили 7% опитаних (так само, як у 2013р.), байдужість до питань віри – 5%, не визначилися в цих питаннях – 4%.

Рівень релігійності залишається залежним від регіону: віруючими вважають себе від 93% жителів Заходу до 63% – жителів Сходу. Невіруючих або атеїстів найменше на Заході (1%), найбільше – на Півдні (14%) і Сході (12%) (діаграма “Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?”)².

Як і раніше, **більшість (70%) громадян відносять себе до православ'я** (від 80% жителів Центру до 67% – Півдня). На Заході країни значне число (36%) жителів визнали себе греко-католиками. В Центрі досить помітною є група “просто християн” (10%), на Півдні і Сході – громадян, які не відносять себе до жодного з віросповідань (18 і 22%, відповідно) (таблиця “До якої релігії Ви себе відносите?”).

Число прихильників УПЦ-КП перевищує число вірних УПЦ: серед усіх опитаних 22% проти 17%, відповідно; серед тих, хто відніс себе до послідовників православ'я, – 32% проти 25%, відповідно

(у 2010р. число вірних УПЦ-КП було меншим, ніж число вірних УПЦ, – 15% і 24% серед усіх опитаних, відповідно; у 2013р. – ці числа статистично значимо не відрізнялися і становили 18% і 20%, відповідно)³.

Порівняно з 2013р., в Центрі дещо зменшилося число громадян, які визнають себе “просто православними” (з 39% до 32%), на Заході це число, навпаки, зросло (з 7% до 13%) (діаграма “До якої саме православної Церкви Ви себе відносите?”)⁴.

2. РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА І СУСПІЛЬСТВО

Довіра до Церкви. За показником довіри Церква продовжує утримувати першу позицію серед суспільних і політичних інститутів⁵. Як і під час усіх попередніх опитувань, **більшість громадян засвідчили ту чи іншу міру довіри до Церкви.** Наразі її висловили 66% опитаних: від 88% жителів Заходу до 53% жителів Сходу. Відповідно, найбільше число тих, хто не довіряє Церкві, – серед жителів Сходу (35%), найменше – серед жителів Заходу країни (8%) (діаграма “Чи довіряєте Ви Церкві?”).

Роль релігії в житті суспільства. Заперечують будь-який вплив релігії на життя українського суспільства лише 22% опитаних (65% – не згодні з таким запереченням).

Натомість **більшість громадян визнають вплив релігії на певні аспекти суспільного життя.** Так, (79%) громадян вбачають роль релігії в тому, що

¹ Докладно дані дослідження див. на сайті Центру Разумкова – <http://www.razumkov.org.ua>.

² Тут і далі застосовується наступний розподіл областей за регіонами: **Захід:** Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; **Центр:** м.Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; **Південь:** Миколаївська, Одеська, Херсонська області; **Схід:** Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області.

³ У попередніх опитуваннях у числі православних церков вказувалася “Руська (Російська) православна Церква”, однак число опитаних, які відносили себе до цієї Церкви, не перевищувало 1%, тому до анкети 2014р. вона не вносилися.

⁴ Тут і далі терміни “віруючі”, “невіруючі”, “православні”, “вірні УПЦ (УПЦ-КП, УГКЦ)” та ін. означають групи опитаних, які віднесли себе до відповідних категорій.

До категорії представників “інших конфесій” віднесені послідовники римо-католицизму, протестантських (у т.ч. євангелічних) церков, а також послідовники іудаїзму, ісламу, буддизму, індуїзму, язичництва. Кожна з цих груп окремо є недостатньо чисельною для статистичного аналізу. Загалом ці групи, об'єднані в категорію “інші конфесії”, складають близько 3% опитаних.

⁵ Таких, як ЗМІ, громадські організації, профспілки, політичні партії, а також міліція, СБУ та Збройні Сили України. Докладно див.: сайт Центру Разумкова.

вона “підвищує моральність і духовність людей”; 69% вважають її “одним із важливих засобів відродження національної самосвідомості і культури”, 55% – “одним із чинників демократичного суспільства” (таблиця “Оцінюючи роль релігії в житті суспільства...?”).

Водночас, у тому, що релігія є “елементом політичного життя” переконані лише третина (34%) опитаних (43% – не згодні з таким твердженням). Дещо частіше визнають релігію елементом політичного життя вірні УПЦ-КП (42%)⁶.

Релігійна толерантність. Українське суспільство залишається толерантним до сповідання різних релігій. Переважна більшість громадян вважають, що “будь-яка релігія, яка проголошує ідеали добра, любові, милосердя і не загрожує існуванню іншої людини, має право на існування” або “всі релігії мають право на існування як різні шляхи до Бога”. Наразі, як і у 2013р., з цими твердженнями погодилися 74% опитаних.

11% респондентів упевнені в тому, що “право на існування мають лише традиційні для нашої країни релігії”. Така точка зору дещо більшою мірою притаманна жителям Заходу (14%) та Центру (15%), меншою мірою – жителям Півдня (8%) і Сходу (6%).

Лише близько 5% опитаних підтримали твердження “істинною є лише та релігія, яку я сповідаю”. Найбільшою мірою така позиція притаманна представникам “інших конфесій” (22%), найменшою – вірним УГКЦ, “іншим православним” і “просто християнам” (1-2%).

10% респондентів на це питання не відповіли (проти 1% у 2013р.) (діаграма “Яке з наведених тверджень стосовно релігії...?”).

Водночас, майже третина (31%) опитаних переконані в тому, що церква, релігія мають бути національно орієнтованими. Таку точку зору поділяють більшість (53%) жителів Заходу – і лише кожен п'ятий житель Сходу (20%) і 22% жителів Півдня. У Центрі її підтримали 32% опитаних. За віросповідною ознакою, цю тезу частіше поділяють вірні УГКЦ (62%) та УПЦ-КП (46%), рідше – вірні УПЦ (29%), “інші православні” (23%) і представники інших конфесій (22%) (діаграма “Чи повинна церква, релігія бути національно орієнтованою?”).

Роль Церкви. Більшість громадян упевнені, що в сучасному українському суспільстві Церква відіграє позитивну роль: так думають 53% опитаних (у 2013р. – 51%). Однак, цей показник має виразний регіональний характер: позитивну роль Церкви відзначають переважна більшість (75%) жителів Заходу; натомість в інших регіонах таку точку зору поділяють значно менше опитаних – 49% жителів Центру, 46% – жителів Півдня, 44% – жителів Сходу. За віросповідною ознакою, позитивну роль Церкви найчастіше відзначають вірні УГКЦ (87%), найрідше – “просто християни” (35%).

З тезою про те, що “Церква не відіграє помітної ролі” погодилися 28% опитаних – від 16% на Заході

до 33% на Сході та 32% у Центрі. Привертають увагу значимі числа тих, хто не зміг визначитися з оцінкою ролі Церкви, на Сході – 17%, та на Півдні – 20%. За віросповідною ознакою, із зазначеною тезою найчастіше погоджуються “просто християни” (40%), найрідше – вірні УГКЦ (8%) (діаграма “Яку роль відіграє Церква...?”).

3. ЦЕРКВА І ДЕРЖАВА

Забезпечення свободи совісті. Порівняно з 2013р., оцінки громадянами стану забезпечення свободи совісті в Україні дещо покращилися. Так, твердження про те, що “в Україні існує повна свобода совісті і рівність віросповідань перед законом” підтримали 73% опитаних (проти 65% у 2013р.); натомість вважають, що “свобода совісті і рівність віросповідань в Україні декларується, але не здійснюється” лише 21% – проти 33% у 2013р. (діаграма “З яким із наведених тверджень Ви згодні більшою мірою?”).

Ставлення до інституту державної церкви. Як і раніше, ідея запровадження інституту державної церкви не знаходить підтримки у громадян України: наразі її підтримали лише 13% опитаних (проти 9% у 2013р.) – від 20% жителів Заходу до 6% жителів Півдня. Не підтримали зазначену ідею 51% опитаних (проти 53% у 2013р.) – від 50% у Центрі до 54% на Півдні (діаграма “У деяких країнах світу...?”).

З-поміж прихильників запровадження інституту державної церкви відносна більшість (42%) наділили б таким статусом Українську православну церкву (без уточнення, яку саме з українських православних Церков вони мають на увазі), 24% обрали б УПЦ-КП, 4% – УПЦ в юрисдикції Московського патріархату, близько 1% – УАПЦ. Майже 6% статус державної віддали б УГКЦ і стільки ж – “усім церквам”⁷ (діаграма “Якщо Ви згодні з доцільністю...?”).

Ставлення до створення Єдиної української помісної Церкви. Відповідаючи на питання про необхідність створення Єдиної помісної української Церкви, 39% респондентів (від 24% на Заході до 46% на Півдні) зізналися, що вони не знають, про що йдеться. Частки впевнених у тому, що така Церква має бути створена, і тих, хто дотримується протилежної думки, є фактично однаковими – 21% і 22%, відповідно. 18% з цим питанням не визначилися.

Лише на Заході відносна більшість (37%) опитаних висловили переконання в необхідності створення зазначеної Церкви. В Центрі та на Півдні частки опитаних, які підтримують цю думку, та тих, хто її не підтримує, є фактично однаковими (19% і 20% та 12% і 14%, відповідно). На Сході створення Єдиної помісної української Церкви підтримали лише 16% опитаних, 27% – висловилися проти (діаграма “Чи вважаєте Ви необхідним...?”).

Відповісти на питання про те, чиїми зусиллями має бути створена Єдина помісна українська Церква, більшість (54%) респондентів не змогли: від 63% на Сході до 44% (відносна більшість) на Заході. З-поміж тих, хто визначився з цим питанням, 19% вважають, що ця Церква має бути створена “тільки зусиллями представників церков шляхом міжцерковного

⁶ Тут і далі, якщо розподіл відповідей за віросповідною ознакою не наведений у діаграмі чи таблиці, докладно див.: Там само.

⁷ Питання ставилось як відкрите, тобто респонденти не обирали варіант відповіді з-поміж запропонованих в анкеті, а самі називали ту чи іншу Церкву.

діалогу”, 14% – зусиллями представників церков і громадськості, 8% – зусиллями представників церков і державної влади, 1% – зусиллями державної влади.

Такий рейтинг позицій притаманний усім регіонам, окрім Заходу – тут першу позицію посідають зусилля представників церков і громадськості (25%). Virізняється також Південь, де створення Єдиної помісної української Церкви лише зусиллями державної влади підтримали майже 7% опитаних (діаграма “*Чийми зусиллями повинна створюватися...?*”).

4. ЦЕРКВА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ У КРАЇНІ

Церква і суспільно-політичні процеси. Уявлення громадян про те, на чієму боці має бути Церква в параметрах “суспільство – влада” є досить визначеними. Майже 74% опитаних (від 84% на Заході до 70% у Центрі та на Сході) упевнені, що вона “завжди має ставати на бік людей та боронити їх від свавілля влади”. З тезою про те, що “Церква має захищати насамперед владу, бо “немає влади, щоб не була від Бога””, згодні лише 7% (від 13% на Півдні до 4% на Сході).

Що стосується більш загального питання – про участь Церкви в суспільно-політичних процесах, – то позиції громадян є дещо іншими. Відносна більшість (48%) опитаних вважають, що “Церква має опікуватися душпастирською діяльністю і не втручатися в суспільно-політичні проблеми і процеси”. Найчастіше цю тезу відзначають жителі Сходу (54%) та вірні УПЦ (57%), найрідше – Заходу та Півдня (по 43%), а за віросповідною ознакою – вірні УГКЦ (35%) і “просто християни” (39%).

Не згодні з такою думкою лише 22% опитаних (від 33% жителів Заходу до 17% – Сходу). За віросповідною ознакою, найчастіше відзначають незгоду вірні УГКЦ (41%).

Упевнені в тому, що “Церква є інститутом громадянського суспільства та має брати активну участь у суспільно-політичних процесах”, 39% опитаних – від 49% жителів Заходу до 30% жителів Сходу; за віросповідною ознакою – від 58% вірних УГКЦ до 32% “просто християн”. Ті, хто розглядає Церкву як інститут громадянського суспільства, переважають також серед вірних УПЦ-КП – 51% проти 27% тих, хто не згоден з такою думкою, та серед представників “інших конфесій” – 45% проти 26%, відповідно.

Серед прихильників інших церков чи віросповідань частки тих, хто бачить Церкву інститутом громадянського суспільства, й тих, хто не згоден з такою думкою, є приблизно однаковими: УПЦ – 37% і 39%, відповідно; “інші православні” – 37% і 36%, відповідно; “просто християни” – 32% і 35%, відповідно.

Частка тих, хто не вбачає в Церкві інституту громадянського суспільства, переважає лише серед тих, хто не відносить себе до жодної релігії – 39% проти 15% тих, хто вважає Церкву інститутом громадянського суспільства. Втім, відносна більшість (47%) цієї групи не змогли визначитися з цим питанням (діаграма “*Наскільки Ви згодні з такими твердженнями...?*”).

Відповідальність Церкви. Більшість громадян переконані, що Церква несе відповідальність

насамперед перед Богом, а тому ні суспільство, ні держава не повинні вимагати від неї дотримання їх інтересів. Іншими словами, Церква розглядається переважно не як суспільний інститут, а як інститут “не від світу цього”. Таку думку поділяють 59% опитаних; не згодні з нею – майже 20%; не змогли визначитися – 21%.

Із тезою про першорядну відповідальність Церкви перед Богом погоджуються частіше віруючі та ті, хто вагається між вірою і невір’ям, ніж невіруючі (64% та 58% проти 35%, відповідно), жителі Заходу та Центру (69% і 62%), ніж жителі Сходу та Півдня (54% та 49%, відповідно). Привертає увагу також значима частка тих жителів Півдня, які не змогли визначитися з цим питанням – 35% (діаграма “*Чи згодні Ви з твердженням...?*”).

Церква і політичні переконання вірних. Постійно зростає число громадян, які засвідчують, що самостійно (поза впливом релігійної організації) формують свої політичні погляди: наразі таку позицію засвідчили 39% опитаних – проти 33% у 2013р., 30% – у 2010р. та 25% – у 2000р. Очевидно, це зростання відбувається насамперед за рахунок зменшення числа тих, хто не відносить себе до жодної релігійної організації – 16% проти 29% у 2013р., 37% у 2000р.

Водночас, залишається фактично незмінним число тих, хто визнає, що “я прислухаюся до тих політичних думок та ідей, що пропагуються в моїй релігійній організації”, – 3% (у 2000р. – 5%) або “на мій політичний вибір частково впливає позиція моєї релігійної організації” – 3%, так само, як у 2000р.

Дещо частіше на вплив релігійних організацій на власні політичні погляди та/або політичний вибір вказують жителі Заходу (7% і 8%, відповідно), а за віросповідною ознакою – вірні УГКЦ (8% і 10%, відповідно) і представники “інших конфесій” (по 10%).

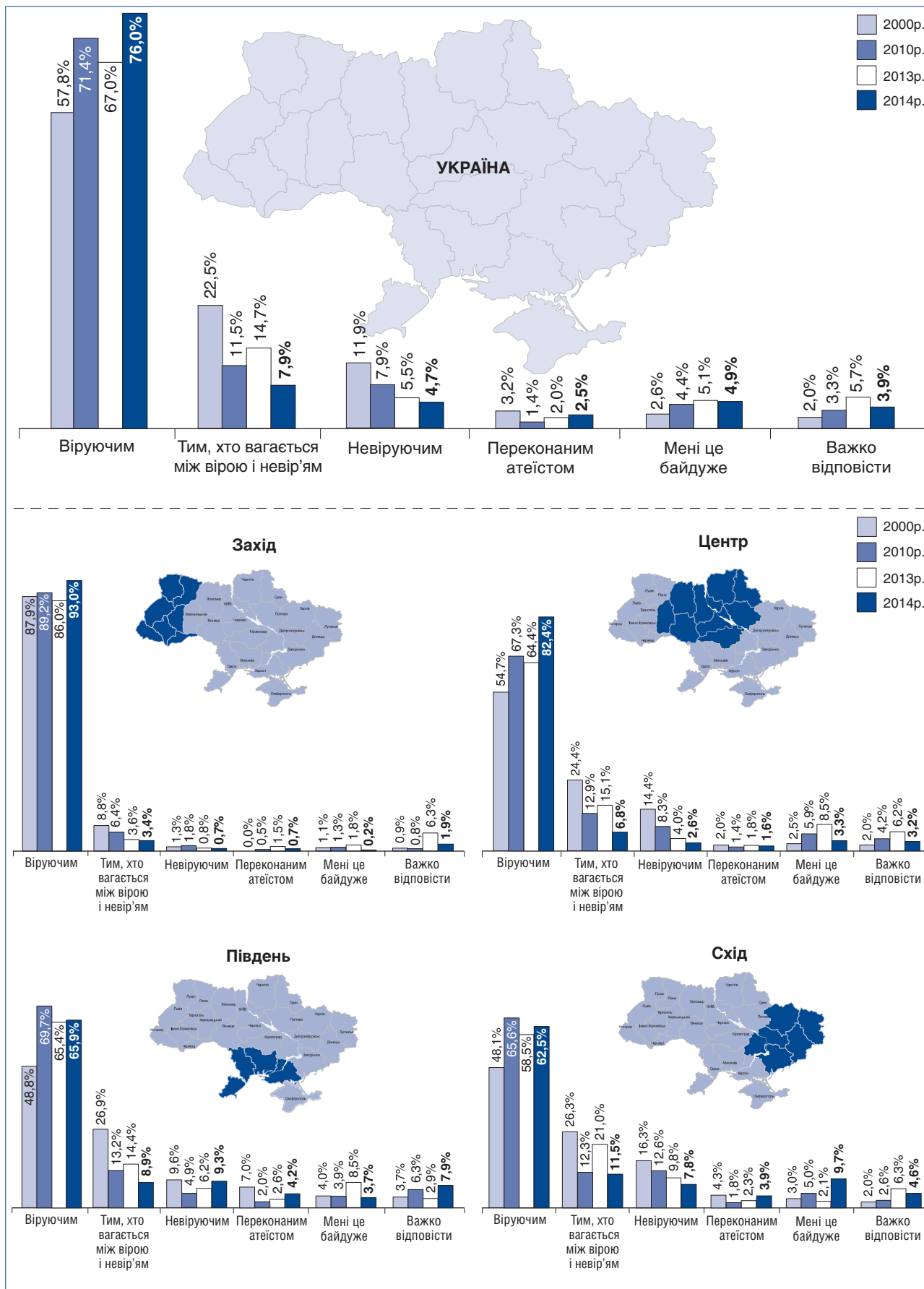
Близько 11% опитаних заперечують вплив на їх переконання релігійної організації, до якої вони себе відносять; 6% – запевняють, що в їх релігійних організаціях політичні питання не обговорюються. Ці числа також упродовж 2000-2014рр. залишаються фактично незмінними (таблиця “*Чи впливає на Ваші політичні переконання...?*”).

Ставлення до Звернення керівників Церков і релігійних організацій до своїх вірних та всіх людей доброї волі у зв’язку з суспільно-політичною ситуацією в Україні. Назване Звернення було оприлюднене 12 грудня 2013р., в розпал подій на Майдані Незалежності в Києві. Як засвідчили результати опитування, про Звернення “нічого не чули” лише 22% респондентів (від 14% жителів Центру до 34% – Півдня).

Більшість (61%) громадян ставляться до Звернення позитивно: на Заході – 77%, у Центрі – 74%, на Півдні і Сході – 45% і 43%, відповідно. За віросповідною ознакою – від 81% вірних УГКЦ до 58% “інших православних” і 58% представників “інших конфесій”.

Негативне ставлення висловили лише 1% опитаних; байдуже – 8% (від 3% на Заході до 16% – на Сході) (діаграма “*12 грудня 2013р....*”).

РІВЕНЬ І ХАРАКТЕР РЕЛІГІЙНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

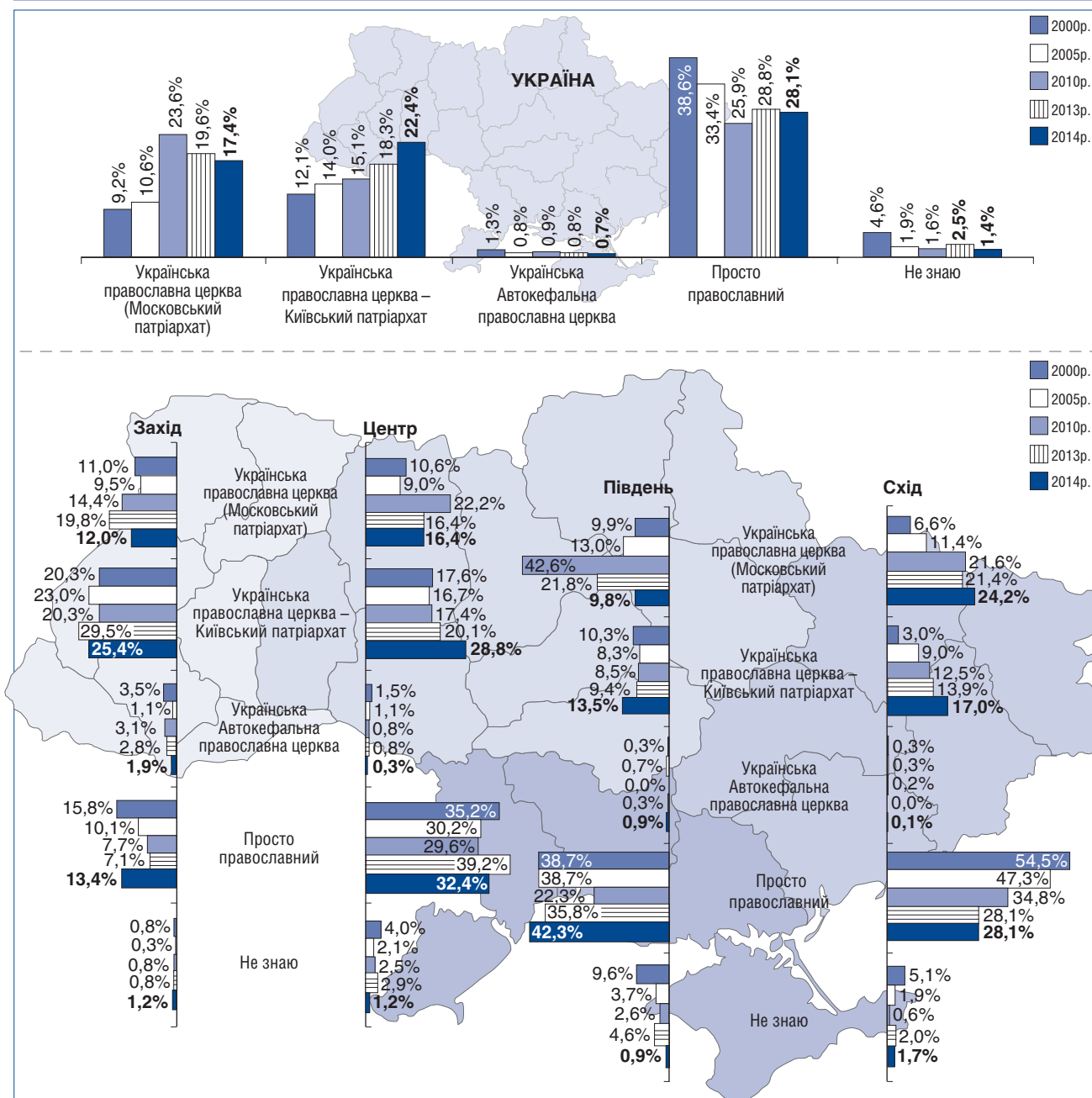
Незалежно від того, відвідуєте Ви церкву чи ні, ким Ви себе вважаєте?
% опитаних

До якої релігії Ви себе відносите?
% опитаних

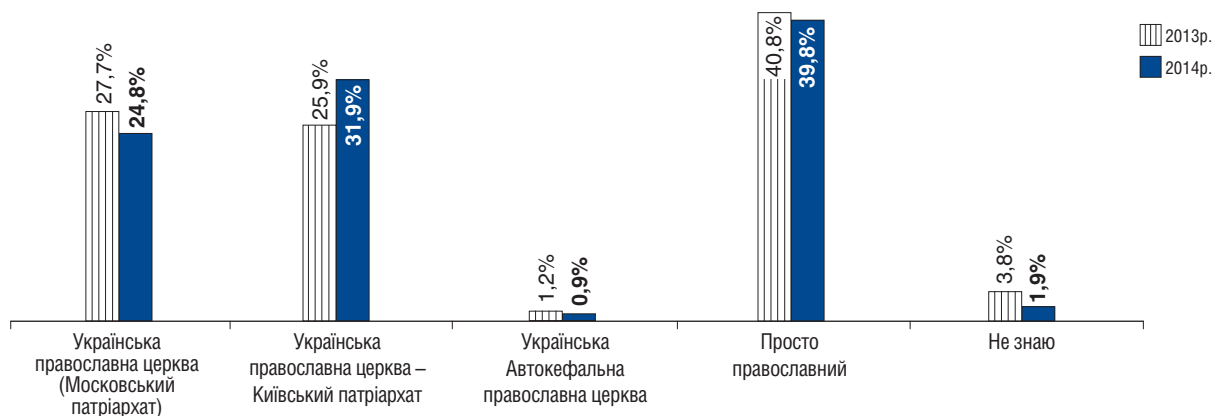
						УКРАЇНА																								
						2000р.					2005р.					2010р.					2013р.					2014р.				
Православ'я						66,0					60,8					68,1					70,6					70,2				
Римо-Католицизм						0,5					1,6					0,4					1,3					1,0				
Греко-Католицизм						7,6					7,6					7,6					5,7					7,8				
Протестантизм						2,0					1,3					1,9					0,8					1,0				
Іудаїзм						0,3					0,2					0,1					0,3					0,1				
Іслам						0,7					0,4					0,9					0,7					0,2				
Буддизм						0,1					0,0					0,1					0,0					0,2				
Індуїзм						0,0					0,0					0,0					0,1					0,0				
Язичництво						0,1					0,0					0,0					0,1					0,0				
Просто християнин						6,9					15,8					7,2					8,6					6,3				
Інше						0,5					0,2					0,2					0,0					0,0				
Не відношу себе до жодного з релігійних віросповідань						15,3					11,8					13,2					11,3					12,5				
Не відповіли						-					0,2					0,3					0,5					0,7				
	РЕГІОНИ																													
	Захід					Центр					Південь					Схід														
	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.	2000р.	2005р.	2010р.	2013р.	2014р.										
Православ'я						52,3	44,2	45,9	60,2	54,0	69,0	59,1	73,8	79,4	79,5	68,8	64,9	76,4	73,2	67,4	69,7	70,0	71,8	66,7	71,6					
Римо-Католицизм						1,3	1,9	1,0	3,8	1,0	0,8	2,4	0,5	0,9	1,5	0,0	0,3	0,3	0,3	0,9	0,0	1,0	0,2	0,8	0,6					
Греко-Католицизм						38,4	38,4	37,2	26,8	36,2	0,6	0,5	0,3	1,2	0,7	0,0	0,0	0,0	0,3	0,5	0,4	0,6	0,8	0,0	0,0					
Протестантизм						0,8	2,6	3,8	0,5	1,4	2,9	0,9	0,5	0,6	0,3	1,7	1,3	0,0	0,3	2,3	1,9	0,9	3,2	1,2	0,9					
Іудаїзм						0,5	0,0	0,0	0,5	0,0	0,2	0,5	0,2	0,5	0,1	0,0	0,3	0,3	0,7	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1					
Іслам						0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	2,3	4,9	4,2	0,5	0,4	0,1	0,3	0,3	0,4					
Буддизм						0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3					
Індуїзм						0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0					
Язичництво						0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0					
Просто християнин						2,7	10,8	6,9	4,3	4,1	7,8	24,4	7,7	5,5	10,3	4,0	10,3	7,2	6,5	6,5	9,9	12,6	7,0	15,2	3,8					
Інше						0,0	0,5	0,8	0,0	0,2	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0	0,7	0,3	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0					
Не відношу себе до жодного з релігійних віросповідань						4,0	1,3	4,1	3,6	3,1	18,2	11,8	17,0	10,8	7,1	20,9	19,9	10,2	14,1	18,1	16,6	14,2	16,3	15,0	21,7					
Не відповіли						0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,9	0,3	0,0	0,0	0,7	0,0	3,7	0,0	0,4	0,5	0,6	0,6					

До якої саме православної Церкви Ви себе відносите?

% опитаних*

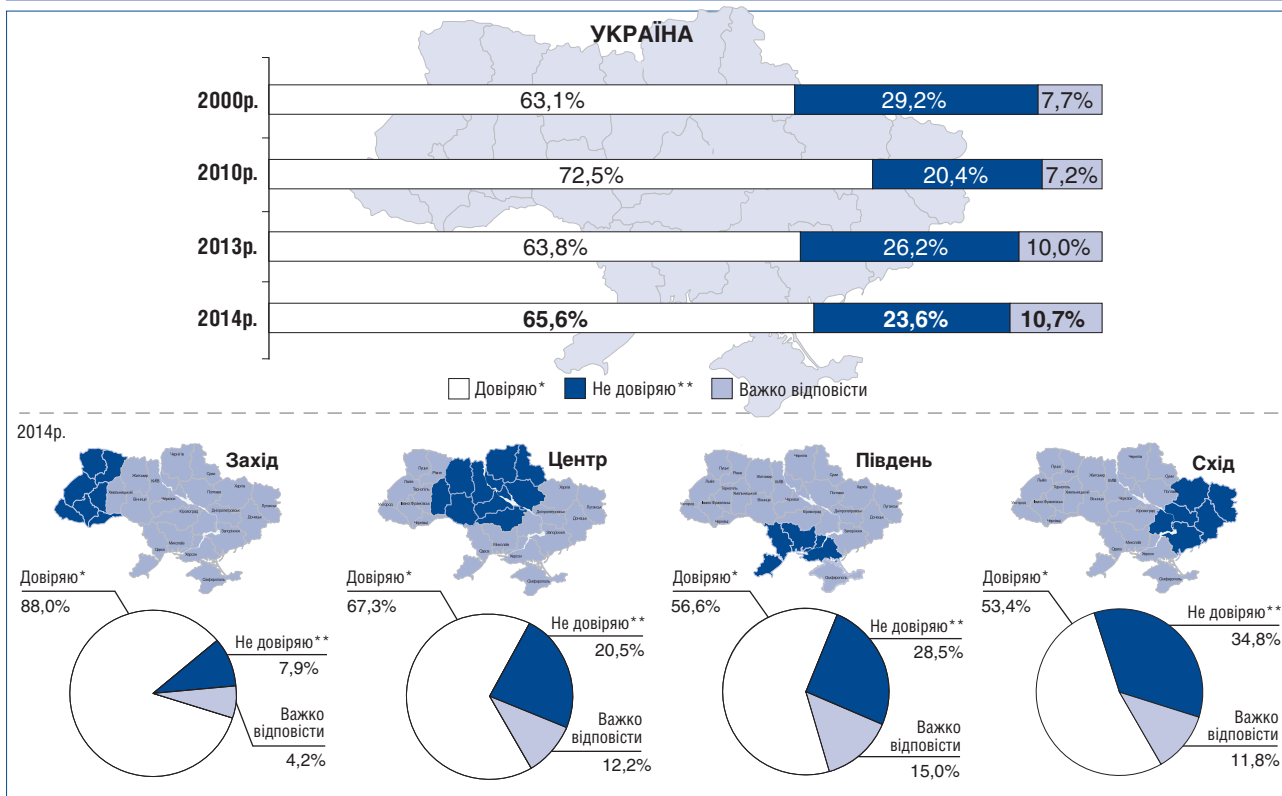
% тих, хто вважають себе православними

* Сума відсотків не дорівнює 100, оскільки на діаграмі не наведено відсоток тих, хто не відносить себе до православних.

РЕЛІГІЯ, ЦЕРКВА І СУСПІЛЬСТВО

Чи довіряєте Ви Церкві?
% опитаних

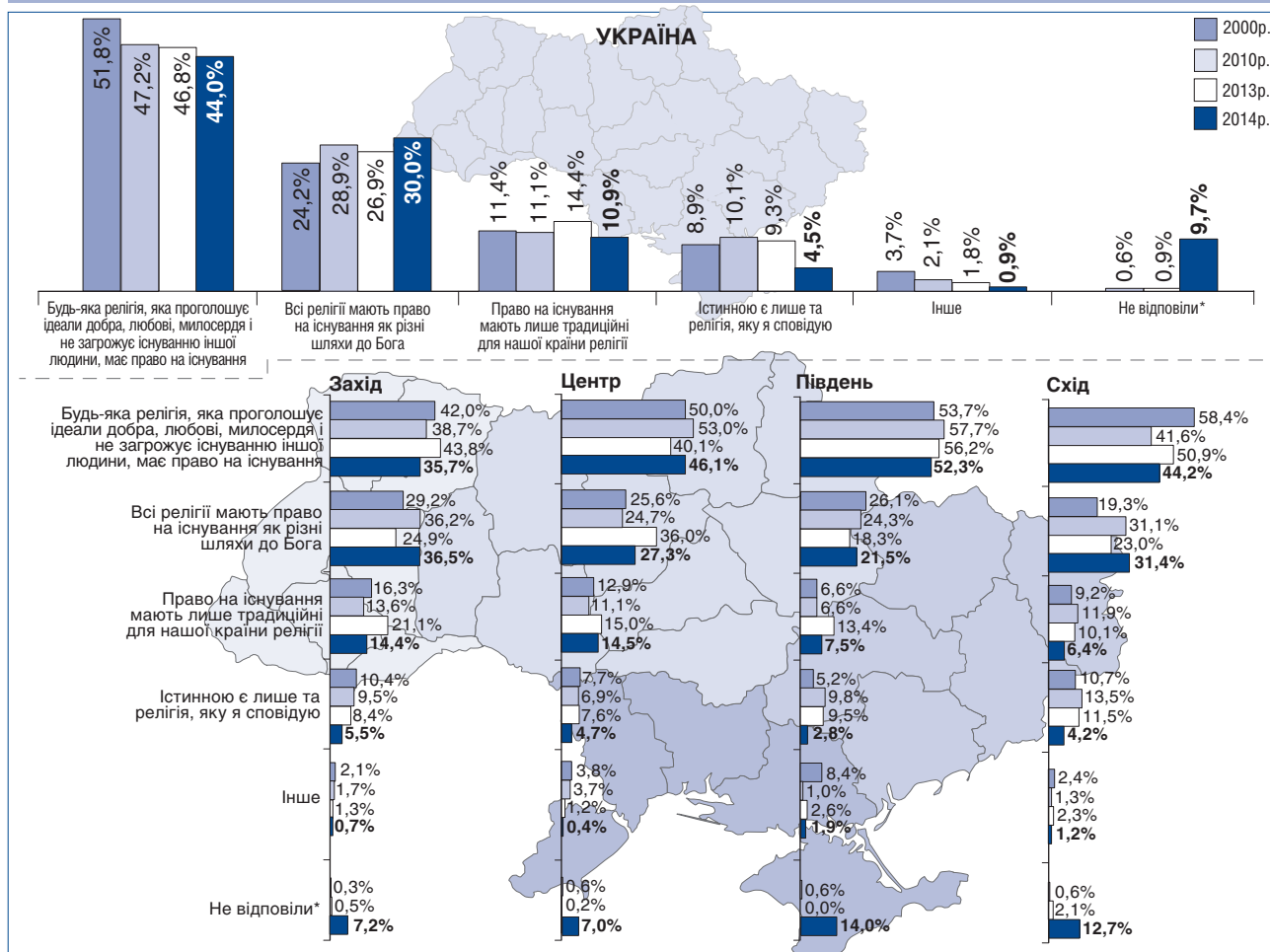
* Сума варіантів відповіді "довіряю" та "скоріше довіряю".

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" та "скоріше не довіряю".

Оцінюючи роль релігії в житті суспільства, чи згодні Ви з наведеними твердженнями?
% опитаних

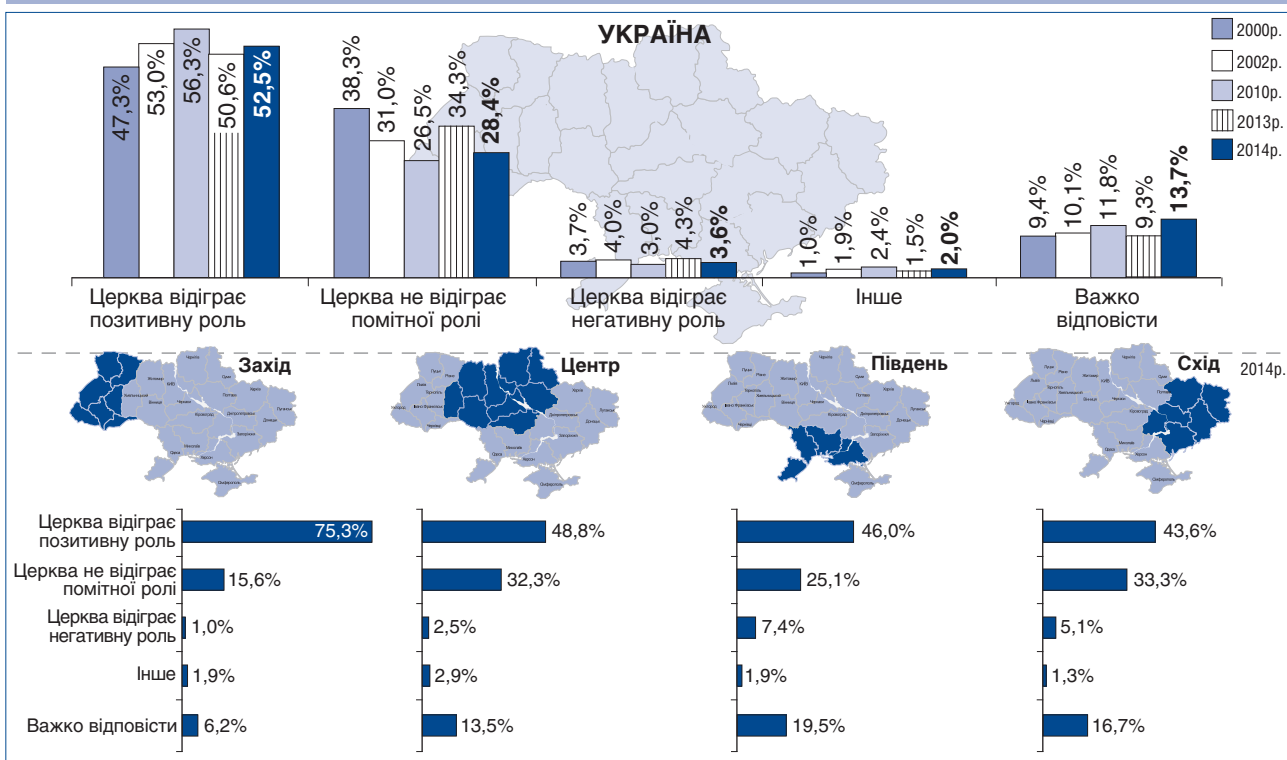
	Згоден				Не згоден				Не маю уявлення			
	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.	2000р.	2010р.	2013р.	2014р.
Релігія підвищує моральність і духовність людей	13,4	78,5	77,0	78,5	69,8	8,8	11,0	9,2	16,8	12,7	12,1	12,4
Релігійні діячі повинні ставати на захист найбільш вразливих громадян у разі прийняття владою рішень, які знижують життєвий рівень населення	63,6	78,3	83,5	78,1	17,0	9,8	7,4	8,6	19,4	11,9	9,2	13,3
Релігія є одним із важливих засобів відродження національної самосвідомості і культури	78,3	70,8	64,4	69,1	10,4	12,7	16,3	13,2	11,3	16,5	19,3	17,7
Релігія є одним з чинників демократичного суспільства	46,0	55,8	54,4	55,4	28,6	22,7	21,9	21,2	25,4	21,5	23,7	23,3
Релігійні організації беруть слабку участь у соціальній роботі: допомога нужденним, інвалідам, хворим, літнім тощо	51,7	36,4	40,4	38,8	29,7	39,9	34,5	35,7	18,6	23,7	25,1	25,5
Релігія є елементом політичного життя	47,7	42,4	39,8	34,0	30,1	38,6	35,7	42,8	22,2	19,0	24,5	23,2
Релігійні діячі стоять осторонь таких соціальних проблем сучасності, як запобігання вагітності, аборт, СНІД, сексуальне виховання тощо	87,1	26,4	31,6	32,2	5,7	53,0	47,4	43,4	7,2	20,6	21,0	24,4
Релігія не впливає на життя суспільства	29,6	22,5	28,3	22,1	60,0	66,6	62,2	65,4	10,4	10,9	9,5	12,5
Релігія є мало пристосованою до потреб сучасної людини	31,3	21,1	28,7	21,3	47,0	58,4	49,4	57,4	21,7	20,5	21,9	21,3
Релігія робить людей неактивними, байдужими до того, що відбувається у суспільстві	13,4	12,5	15,2	13,8	69,8	71,8	70,2	70,0	16,8	15,7	14,5	16,1
Релігія шкідлива, оскільки роз'єднує людей на різні конфесії	14,7	12,5	15,2	12,7	67,3	71,5	68,4	72,1	18,0	16,0	16,5	15,2
Релігія відмирає і в майбутньому зникне зовсім	7,7	8,5	11,7	7,7	75,9	73,6	69,8	73,9	16,4	17,9	18,5	18,4

Яке з наведених тверджень стосовно релігії відповідає Вашим переконанням більшою мірою?
% опитаних

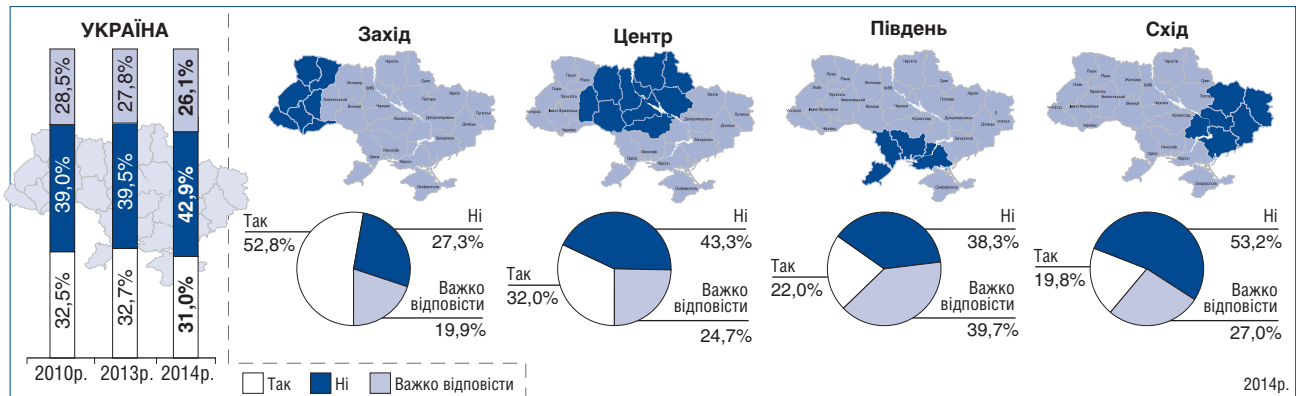

* В анкеті 2000р. варіанту відповіді "не відповіли" не було.

Яку роль відіграє Церква в сучасному українському суспільстві?
% опитаних

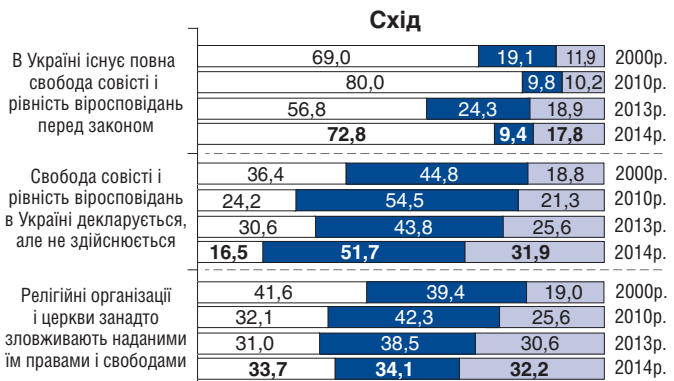
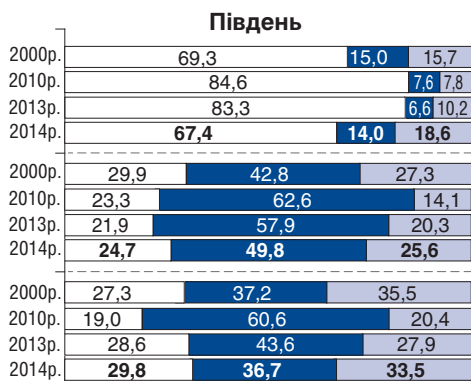
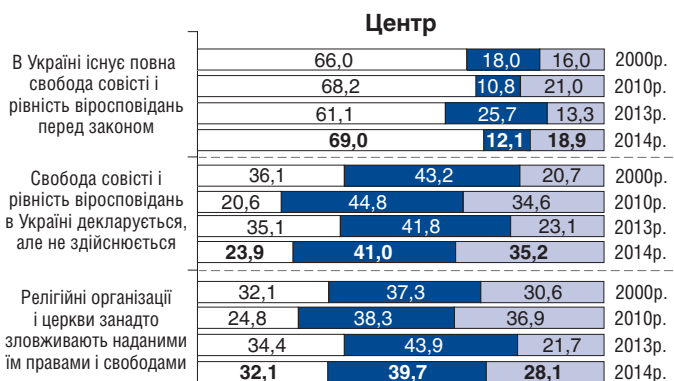
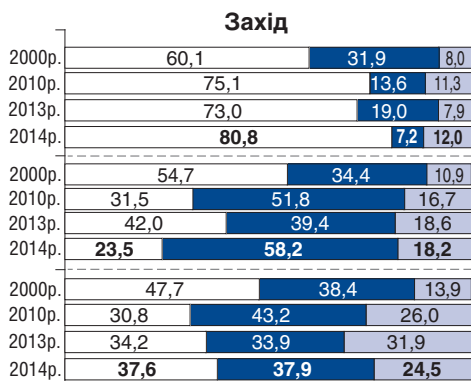
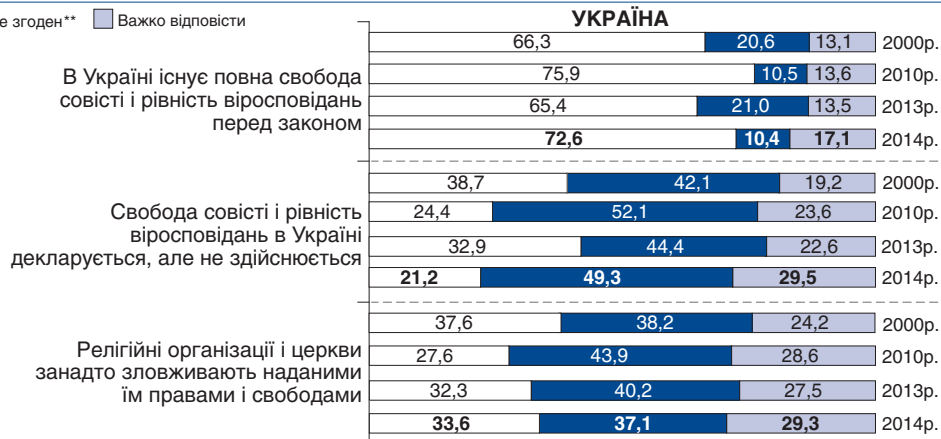
Чи повинна церква, релігія бути національно орієнтованою?
% опитаних

ЦЕРКВА І ДЕРЖАВА

З яким із наведених тверджень Ви згодні більшою мірою?
опитаних

□ Згоден* ■ Не згоден** ▒ Важко відповісти

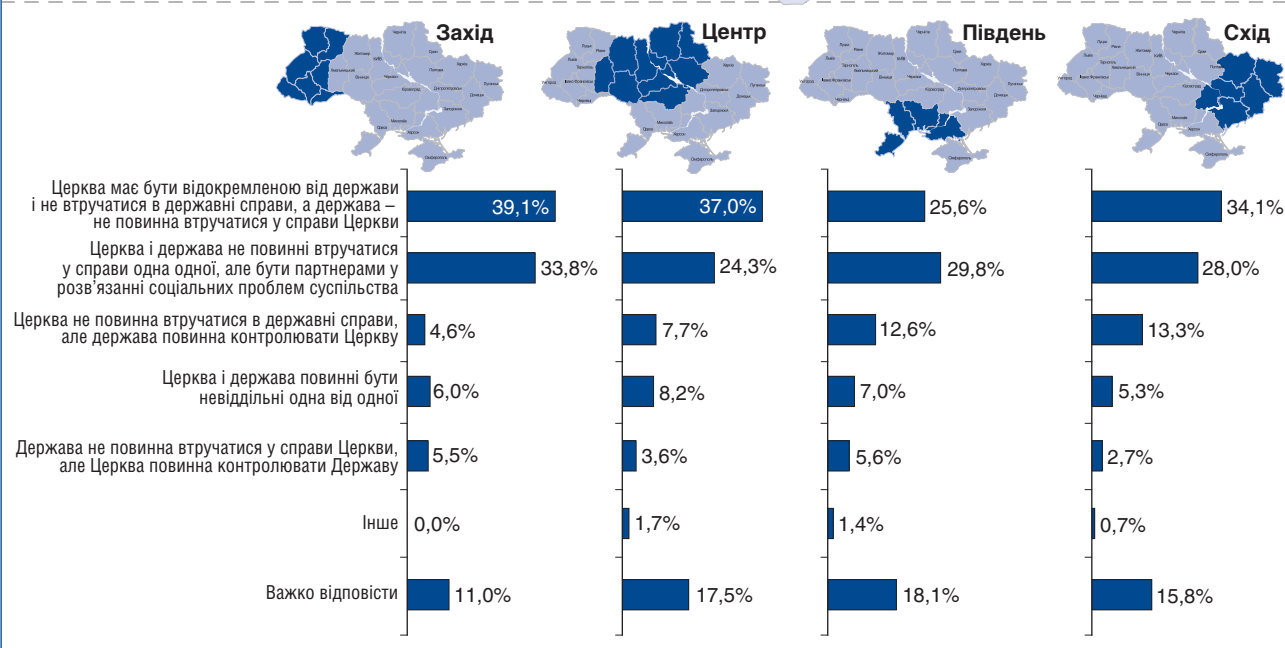
* Суми варіантів відповіді "згоден" і "скоріше згоден".

** Суми варіантів відповіді "не згоден" і "скоріше не згоден".

□ Згоден* ■ Не згоден** ▒ Важко відповісти

Якими мають бути відносини між Церквою (релігійними організаціями) і державою в Україні?
% опитаних

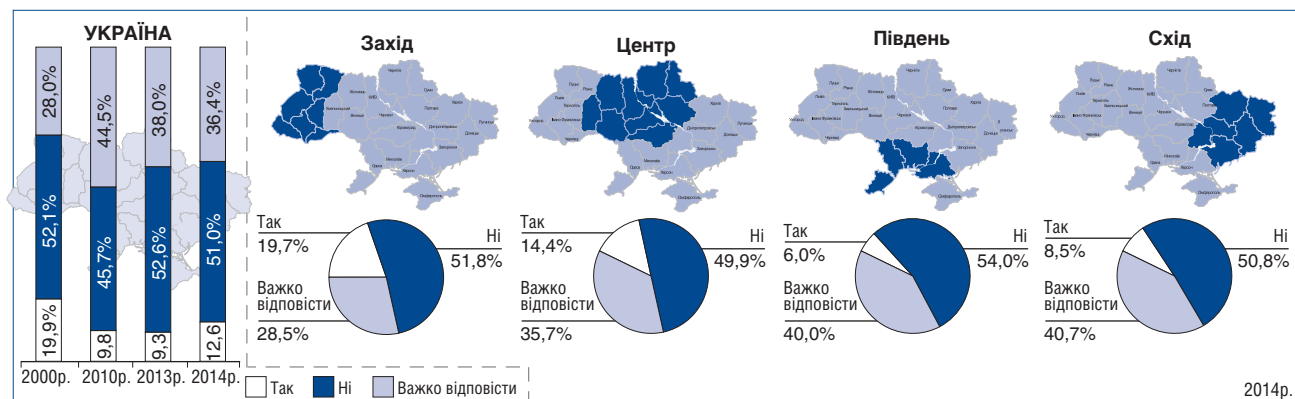
2014р.

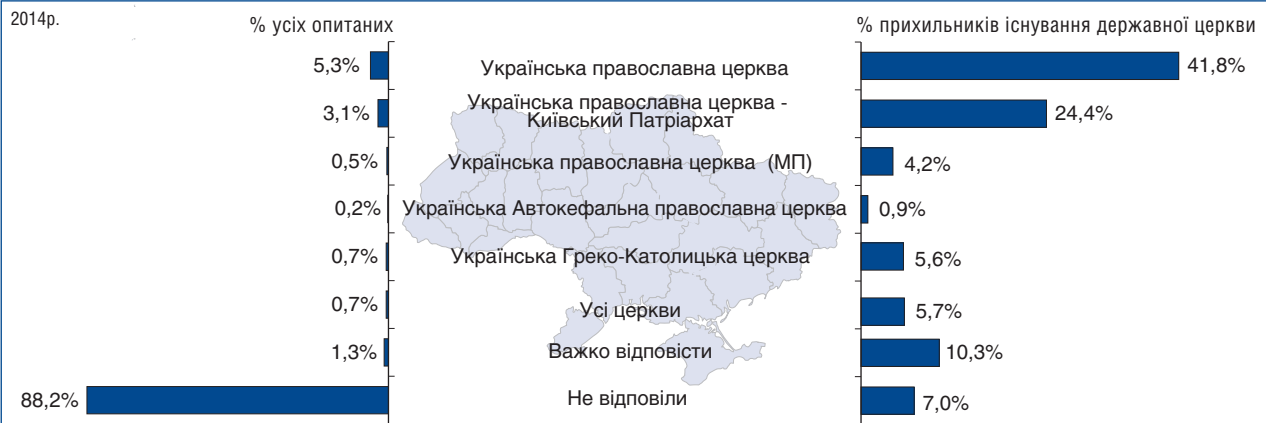
У деяких країнах світу, в т.ч. європейських (Велика Британія, Греція та ін.), існують державні церкви. Вони користуються підтримкою держави, мають певні переваги, порівняно з іншими релігійними організаціями; громадяни цих держав, як правило, сплачують церковний податок, що йде на утримання державної церкви.

Чи була б така практика доцільною в Україні?

% опитаних

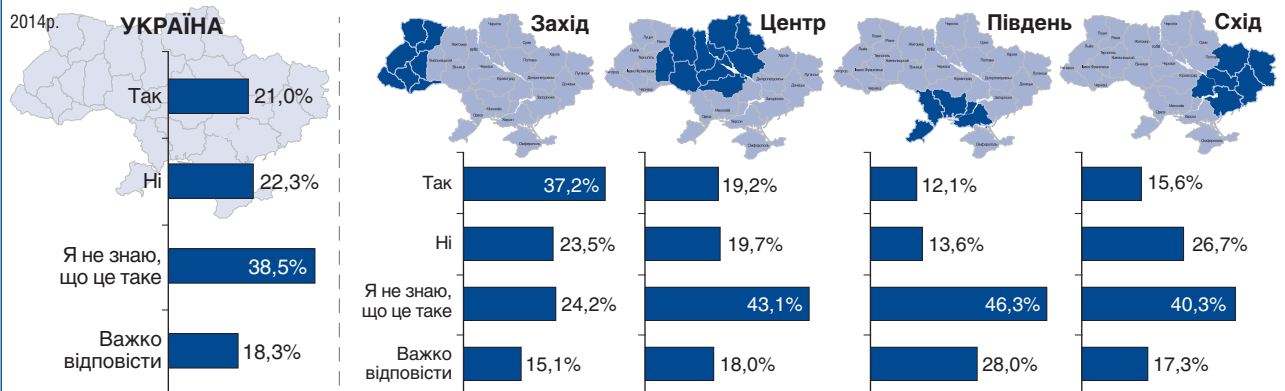
**Якщо Ви згодні з доцільністю існування в Україні державної церкви,
то яка саме церква має отримати такий статус?**

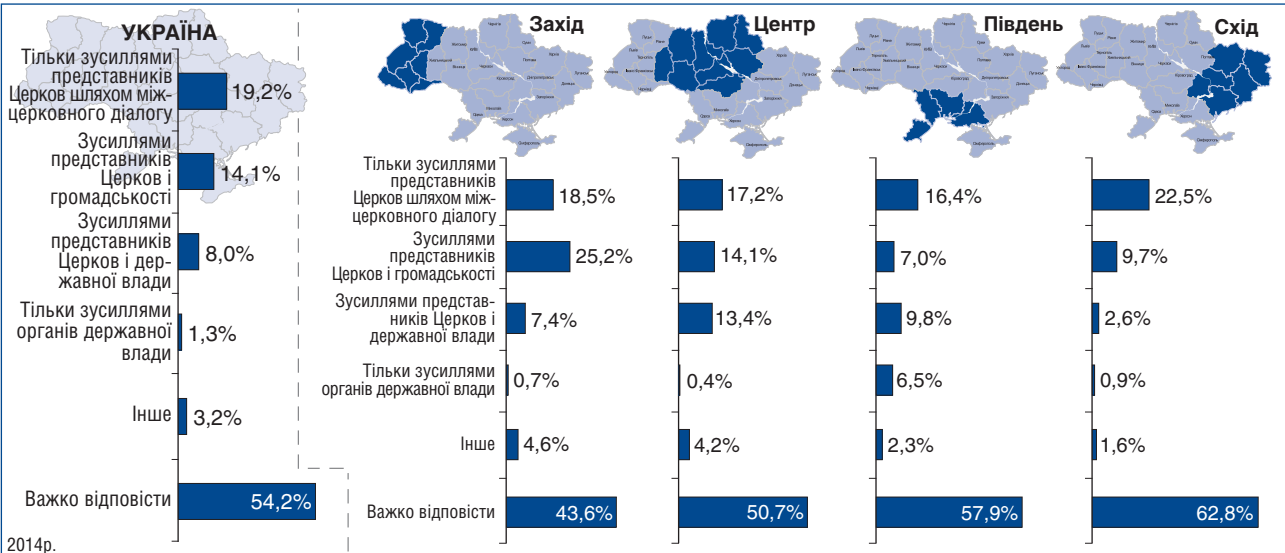
РЕГІОНИ (% усіх опитаних)

	Захід	Центр	Південь	Схід
Українська православна церква	4,1	8,0	2,8	4,0
Українська православна церква - Київський Патріархат	7,0	3,3	0,5	1,3
Українська православна церква (МП)	0,7	0,3	0,0	0,9
Українська Автокефальна православна церква	0,0	0,1	0,0	0,3
Українська Греко-Католицька церква	3,1	0,1	0,0	0,0
Усі церкви	0,7	0,9	0,5	0,6
Важко відповісти	2,9	1,2	0,9	0,7
Не відповіли	81,5	86,1	95,3	92,2

**Чи вважаєте Ви необхідним створення Єдиної помісної української Церкви?
% опитаних**

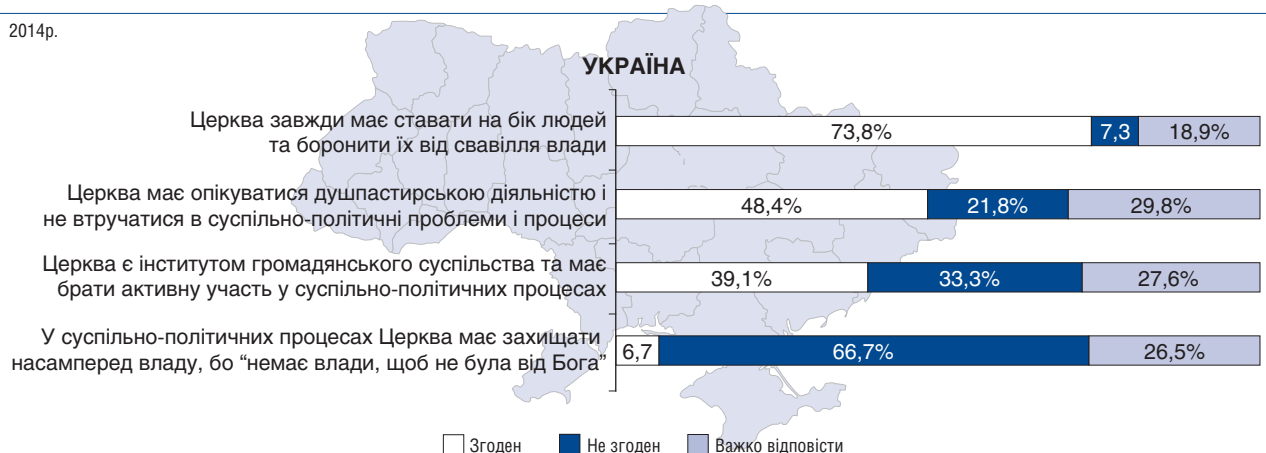
**Чікими зусиллями повинна створюватися Єдина помісна українська Церква?
% опитаних**

ЦЕРКВА В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ У КРАЇНІ

Наскільки Ви згодні з такими твердженнями стосовно діяльності Церкви?
% опитаних

2014р.

Церква завжди має ставати на бік людей та боронити їх від свавілля влади

	РЕГІОНИ				КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	Захід	Центр	Південь	Схід	УПЦ (МП)	УПЦ-КП	Інші православні	УГКЦ	Просто християни	Інші конфесії	Не відносять себе до жодної релігії
Згоден	83,9	70,1	78,1	70,0	78,1	81,4	74,1	89,1	70,1	68,0	47,6
Не згоден	7,7	6,7	6,5	7,9	8,8	7,1	5,9	2,6	6,3	10,0	12,0
Не маю уявлення	8,4	23,3	15,3	22,1	13,1	11,5	20,0	8,3	23,6	22,0	40,4

Церква має опікуватися душпастирською діяльністю і не втручатися в суспільно-політичні проблеми і процеси

	РЕГІОНИ				КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	Захід	Центр	Південь	Схід	УПЦ (МП)	УПЦ-КП	Інші православні	УГКЦ	Просто християни	Інші конфесії	Не відносять себе до жодної релігії
Згоден	43,4	47,2	42,8	54,3	57,3	47,6	49,4	35,3	39,4	48,0	47,6
Не згоден	33,1	18,5	27,4	16,5	18,8	26,1	19,0	41,0	23,6	24,0	12,7
Не маю уявлення	23,5	34,3	29,8	29,2	23,9	26,3	31,6	23,7	37,0	28,0	39,7

Церква є інститутом громадянського суспільства та має брати активну участь у суспільно-політичних процесах

	РЕГІОНИ				КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	Захід	Центр	Південь	Схід	УПЦ (МП)	УПЦ-КП	Інші православні	УГКЦ	Просто християни	Інші конфесії	Не відносять себе до жодної релігії
Згоден	49,4	41,0	43,0	29,7	37,3	51,3	37,2	58,3	32,0	45,1	14,7
Не згоден	30,7	33,3	28,5	36,2	39,9	27,2	36,1	18,6	35,2	25,5	37,8
Не маю уявлення	19,9	25,6	28,5	34,1	22,8	21,5	26,7	23,1	32,8	29,4	47,4

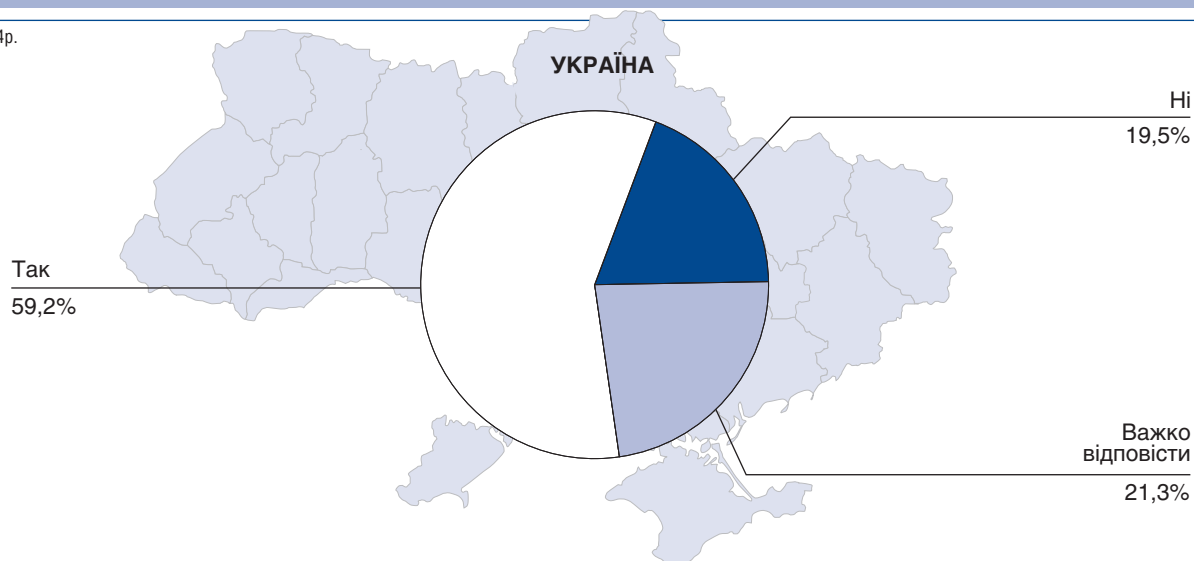
У суспільно-політичних процесах Церква має захищати насамперед владу, бо "немає влади, щоб не була від Бога"

	РЕГІОНИ				КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	Захід	Центр	Південь	Схід	УПЦ (МП)	УПЦ-КП	Інші православні	УГКЦ	Просто християни	Інші конфесії	Не відносять себе до жодної релігії
Згоден	9,6	5,8	12,6	4,0	11,7	8,2	3,6	7,7	6,3	6,0	3,2
Не згоден	77,7	65,2	67,0	61,6	68,1	67,9	68,1	81,4	66,1	74,0	49,4
Не маю уявлення	12,7	29,0	20,5	34,4	20,2	23,9	28,3	10,9	27,6	20,0	47,4

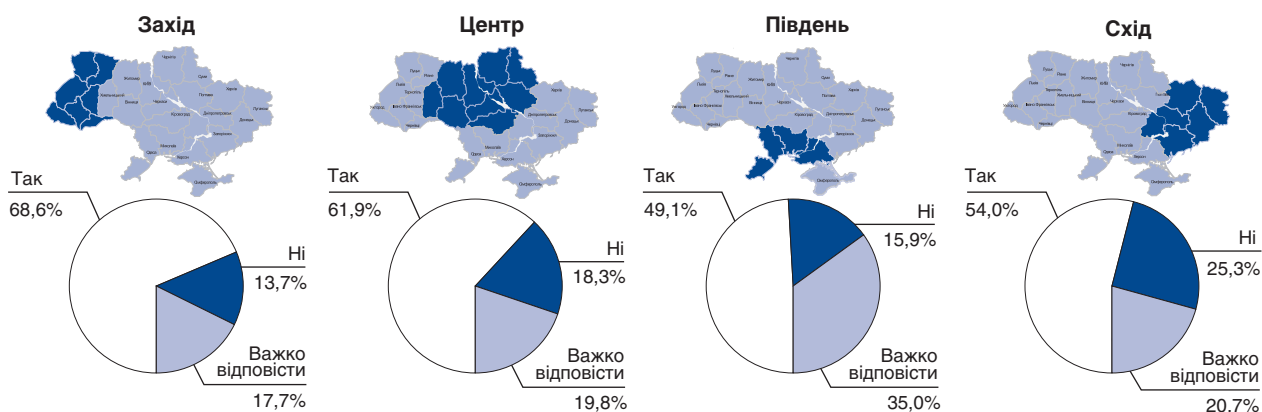
Чи згодні Ви з твердженням, що Церква в першу чергу несе відповідальність перед Богом, тому ні суспільство, ні держава не повинні вимагати від неї дотримання їх інтересів?

% опитаних

2014р.

РЕГІОНИ

ВІРУЮЧІ / НЕВІРУЮЧІ

КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ

	УПЦ (МП)	УПЦ-КП	Інші православні	УГКЦ	Просто християни	Інші конфесії	Не відносять себе до жодної релігії
Так	70,1	59,1	61,0	67,9	64,8	54,9	32,1
Ні	17,7	21,8	16,1	15,4	16,4	29,4	28,6
Не маю уявлення	12,3	19,1	23,0	16,7	18,8	15,7	39,3

Чи впливає на Ваші політичні переконання позиція релігійної організації, до якої Ви себе відносите?
% опитаних

	УКРАЇНА				РЕГІОНИ				КОНФЕСІЙНО-ЦЕРКОВНА НАЛЕЖНІСТЬ						
	2009р.	2010р.	2013р.	2014р.	Захід	Центр	Південь	Схід	УПЦ (МП)	УПЦ-КП	Інші православні	УГКЦ	Просто християни	Інші конфесії	Не відносять себе до жодної релігії
Я сам формую свої політичні погляди	25,1	30,4	33,3	38,6	40,3	40,8	30,8	37,8	36,8	42,4	44,4	38,5	31,5	30,0	25,1
На мої політичні переконання найбільше впливають телебачення, преса тощо	7,8	13,1	11,7	12,7	8,6	12,6	14,0	14,7	14,0	9,5	12,6	8,3	13,4	16,0	18,3
На мої політичні переконання зовсім не впливає позиція моєї релігійної організації	11,9	11,5	9,3	10,9	20,6	8,7	6,1	8,5	18,8	12,9	8,2	19,9	2,4	14,0	1,2
Політичні питання не порушуються та не обговорюються в моїй релігійній організації	5,3	8,5	7,3	6,0	8,9	5,8	5,1	4,6	10,3	8,4	4,3	7,7	0,8	6,0	1,2
Так, я прислухаюся до тих політичних думок та ідей, що пропагуються в моїй релігійній організації	4,5	3,1	4,1	3,4	6,7	3,3	2,3	1,9	3,1	6,0	1,5	7,7	2,4	10,0	0,4
На мій політичний вибір частково впливає позиція моєї релігійної організації	2,8	3,7	2,4	3,2	7,7	1,0	2,3	2,7	4,3	3,3	1,0	10,3	1,6	10,0	2,0
Інше	1,2	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
Важко відповісти	4,3	3,2	3,1	9,1	3,6	7,6	14,0	12,2	7,7	7,5	10,1	5,1	7,9	4,0	15,1
Не відносять себе до жодної релігійної організації	37,1	26,4	28,5	16,2	3,6	20,1	25,2	17,1	4,8	10,0	18,0	2,6	40,2	10,0	35,9

12 грудня 2013р., у розпал подій на Майдані Незалежності, було оприлюднене “Звернення керівників Церков і релігійних організацій до своїх вірних та всіх людей доброї волі у зв’язку із суспільно-політичною ситуацією в Україні”. У Зверненні містився заклик до влади, зокрема, не застосовувати силу до мирних зібрань, а також до громадян – шукати шляхи суспільного і політичного порозуміння. Також у Зверненні Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій висловила готовність взяти на себе роль посередника в налагодженні діалогу між сторонами протистояння. Як Ви ставитеся до такого Звернення?
% опитаних

